

अनुबंध

त्रैमासिक मार्च २०१७

याता

संपादकीय

'भाषा'- मनातले अव्यक्त विचार व्यक्त करण्याचे साधन.

एकदा देवांनी इंद्राला प्रार्थना केली की वाणीचे भाग पडले जावेत. इंद्र म्हणाला मला व वायूला एका भांड्यात 'सोम' द्या. सोमरस भांड्यात ओतल्यावर इंद्र व वायू यांनी वाणी ला व्यक्त स्वरूप दिले.' हा ध्वनीच्या आणि पर्यायाने भाषेच्या उगमाचा कृष्ण युजुर्वेदातला गोष्टीरूप दाखला. मनातले अव्यक्त विचार मुखावाटे वायूच्या साहाय्याने ध्वनी उमटून व्यक्त होतात. ते व्यक्त होणे म्हणजे 'भाषा'. भाषा कशी उत्पन्न झाली याची वेगवेगळी उदाहरणे बहुतेक धर्मग्रंथांमध्ये आढळतात. त्यातील काही ग्रंथांमध्ये 'भाषा ही ईश्वराने निर्माण केली आहे' असे म्हंटले आहे. परंतु हिंदू धर्मग्रंथांमध्ये 'भाषा ही ईश्वर निर्मित नसून ध्वनी किंवा वायू भाषेचे 'मूळ' आहे' असे म्हंटले आहे. लहान मूल जन्माला येते ते भाषा शिकून येत नाही तर जसजसे ते मोठे होत जाते तसतसे भोवतालची परिस्थिती, मोठी माणसे यांच्याकडून शिकते. अनादीकाळात अगदी संकुचित स्वरूपात असलेली भाषा जसजसे जग विस्तारत गेले, समाज वाढत गेला तसतशी अधिकाधिक समृद्ध होत गेली. ती त्या त्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करणारी, संस्कृतीचे द्योतक ठरली. असे म्हंटले जाते, संस्कृत व लॅटिन भाषांमधून जगातल्या इतर बोलीभाषांचा जन्म झाला.

साधारणपणे शतकोत्तर १० व्या शतकात मराठी (महाराष्ट्री) बोलीभाषा म्हणून उदयाला आली. संस्कृत व प्राकृत या 'आज्जी आणि आई' यांच्या संस्कारात मोठ्या झालेल्या 'मायमराठी' ने नंतर हिंदी, ब्रज, गुजराथी या बहिणींनाही जवळ केले. कबीर, शेखमहंमद यांच्या वाडमयातून हिंदी व उर्दू शब्द मराठीत आले आहेत. त्याचबरोबर महानुभाव पंथाच्या साहित्यातूनही हिंदी शब्द मराठीत आले. नामदेवांच्या आणि त्यांचे गुरु विसोबा खेचर यांच्या अनेक अभंगात 'ब्रज' भाषेतील शब्दांचा वापर दिसून येतो. भारतीय भाषांबरोबरच परकीय भाषांनीही मराठीला बऱ्याच शब्दांच्या 'भेटी' दिल्या. 'इंग्रजी' शब्दांचा आजही मराठीत मुक्त वावर आहे.

अशा या संत वाङ्मयातून, प्राचीन-अर्वाचीन साहित्यातून, आणि मुख्यतः जगाच्या कानाकोपऱ्यात पोचलेल्या मराठी माणसातून आपल्या संस्कृतीची पाळेमुळे घट्ट रोवत 'सर्वांना सामावून घेणारा' वटवृक्ष झालेल्या आपल्या 'मायमराठी' चा संत एकनाथांच्या शब्दात सांगायचं झालं तर 'माझी मराठी भाषा चोखडी' असा सार्थ अभिमान वाटतो!

नुकत्याच साजऱ्या झालेल्या 'जागतिक मराठी भाषा दिन' आणि 'कुसुमाग्रज' यांच्या जन्मदिनाच्या निमित्ताने 'अनुबंध' चा हा तिसऱ्या वर्षीचा पहिला अंक तुमच्या हाती सोपवताना मला अतिशय आनंद होत आहे. या अंकात तुम्हाला वाचायला मिळेल, रंगीबेरंगी बाल जगतात; अर्णव जोशी याने लिहिलेला 'माझा आठवडा, आरव भानू याने काढलेले रंगीत चित्र, रोहिणी जोशी हिने आपल्या छान, सोप्या शब्दात वि.दा. सावरकर आणि डॉ. आनंदी जोशी यांच्या पुण्यतिथी निमित्ताने दिलेली माहिती आणि शरयू जोशी ने 'शांत शेळके' यांची आपल्या हस्ताक्षरात तुमच्या साठी लिहिलेली कविता. तसेच मोठ्यांसाठी; ज्योती जोशी, अल्पना कशाळकर, प्राजक्ता वडीतवार, श्रीनिवास जांभेकर, प्राजक्ता आठल्ये, वंदना पिटकर, विद्या भुतकर यांच्या दर्जेदार लेख आणि कविता याबरोबरच या अंकात श्री. श्रीप्रकाश अधिकारी यांनी सुप्रसिद्ध तमिळ कवी 'सुब्रमण्य भारतीय' यांच्या तामिळ कवितेचा मराठीत केलेला उत्कृष्ट अनुवाद वाचावयास मिळेल. तसेच, नेहमीची सदरे, 'पुस्तकाविषयी थोडेसे', 'ओंजळीतील फुले', 'आरोग्यविषयक 'म्हंटल तर नेहमीचंच' तुमच्यासाठी याही अंकात समाविष्ट केलेली आहेत आहेत. महेश कुलकर्णीच्या खुसखुशीत 'राजकीय चारोळ्यां', गौरी धायगुडे हिने आपल्या कॅमेरातून आणि शब्दातून टिपलेल्या 'लेण्याद्री' च्या चित्रकथेचा आस्वाद तुम्हाला या अंकात घेता येईल तर न्यू इंग्लंड भागात वास्तव्य करून असलेल्या सौ. रत्ना दलाल यांच्या 'वॉटर कलर ऑफ लाइफ' या पुस्तकाचा नीता नाबर यांनी मराठीत घेतलेला आढावा, न्यू इंग्लंड स्थित 'नाट्यरंग' या ग्रुप ने मराठी मंडळाच्या दिवाळी कार्यक्रमात सादर केलेल्या प्रशांत दळवी लिखित 'चारचौधी' या नाटकाचे देवदत्त शेणई-खटखटे यांनी केलेले परीक्षण आपणास वाचावयास मिळेल.

असा हा अमेरिकेतील व भारतातील लेख व कवींचा 'मायबोली' मराठीचा वारसा पुढे नेणारा नवीन वर्षातला पहिला 'अनुबंध' जगभरातल्या रसिक वाचकांना नक्की आवडेल अशी खात्री आहे!

आपली शुभाकांक्षी,
शिल्पा कुळकर्णी

अनुबंध

त्रैमासिक, वर्ष ३ अंक १

संपादक: शिल्पा कुळकर्णी

अंक मांडणी आणि सजावट
शिल्पा कुळकर्णी

मुखपृष्ठ: 'बसंत'- ज्योती जोशी

न्यू इंग्लंड मराठी मंडळ कार्यकारिणी

अध्यक्ष: शिल्पा कुळकर्णी

उपाध्यक्ष: वैशाली गाडे

कोषाध्यक्ष: मंजिरी साने

सचिव: चेतन विधाते

अक्षय फुलगीरकर

अक्षय राजहंस

अश्विनी परांजपे-रानडे

मिलिंद रानडे

महेश कुलकर्णी

निचीता कुळकर्णी

पूर्व दानी

पल्लवी दातार

सायली लिमये

सागर तायडे

सुलभा पानसे

सुधन्वा आगवेकर

शिरीष दांडगे

श्रिया जोग

अंतरंग

लेख

वाँट्स युअर राशी?

पुस्तकाविषयी थोडेसे

The Watercolor of Life-पुस्तक परिक्षण

म्हंटल तर रोजचच

चित्र कथा- लेण्याद्री

ओंजळीतील फुले

दोन S आणि तिरका बाण

मान्त्रिक

Introduction to Homeopathy

चार चौघी- नाटक परिक्षण

प्राजक्ता आठल्ये

जुई नवरे

नीता नाबर

डॉ. शर्वाणी कुळकर्णी

गौरी धायगुडे

संगीता देसाई-कुळकर्णी

विद्या भूतकर

श्रीनिवास जांभेकर

वंदना पिटके

देवदत्त शेणई-खटखटे

कविता

राजकीय चारोळ्या

एकान्त

जादू

कान्हा-प्रेयसी

महेश कुलकर्णी

प्राजक्ता वडितवार

अल्पना कशाळकर

श्रीप्रकाश अधिकारी

रंगीत रेखाटने

प्राजक्ता वडितवार

ज्योती जोशी

रंगबेरंगी बाल जगत

अर्णव जोशी

शरयू जोशी

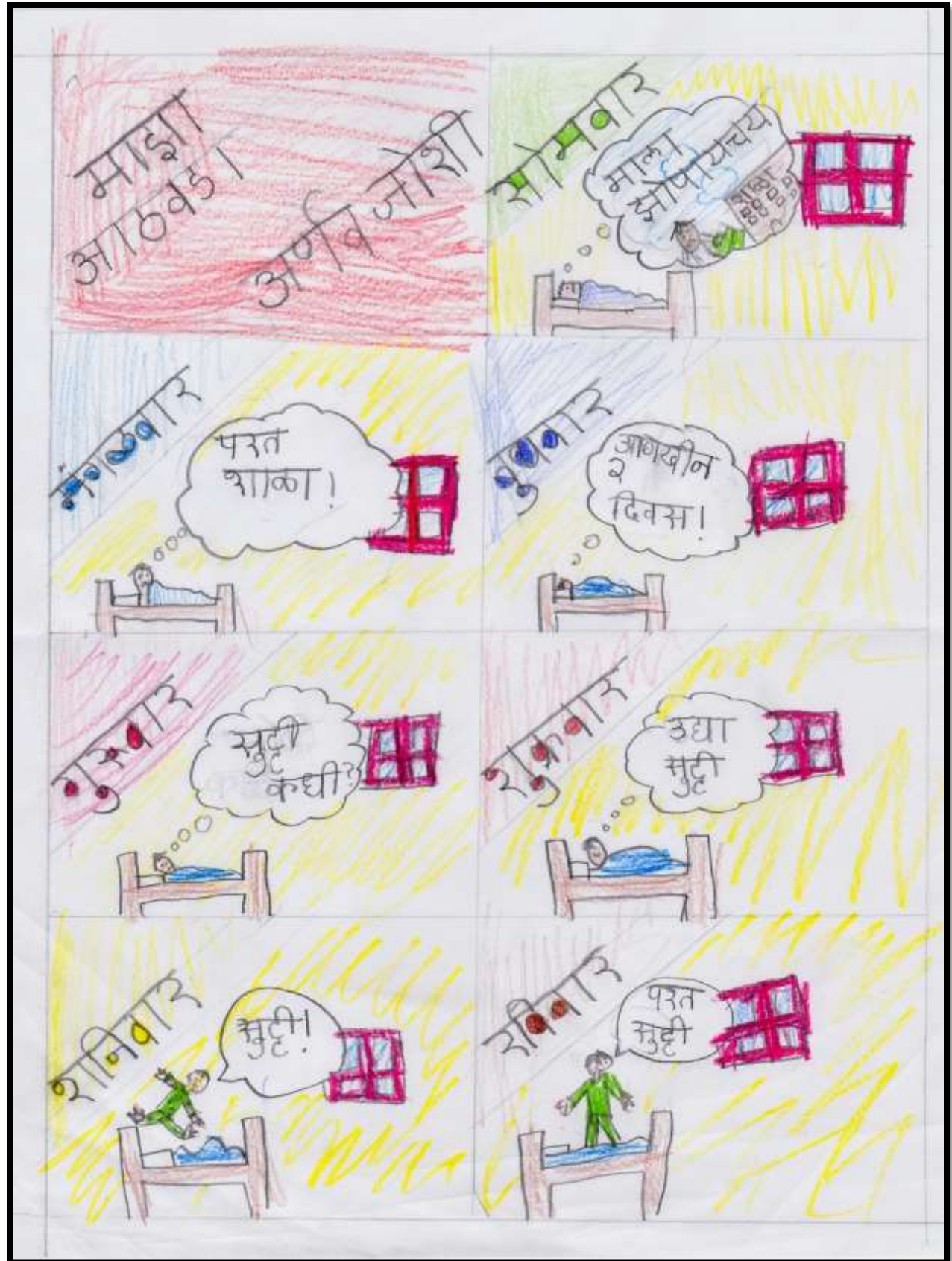
रोहिणी जोशी

अरव भानू

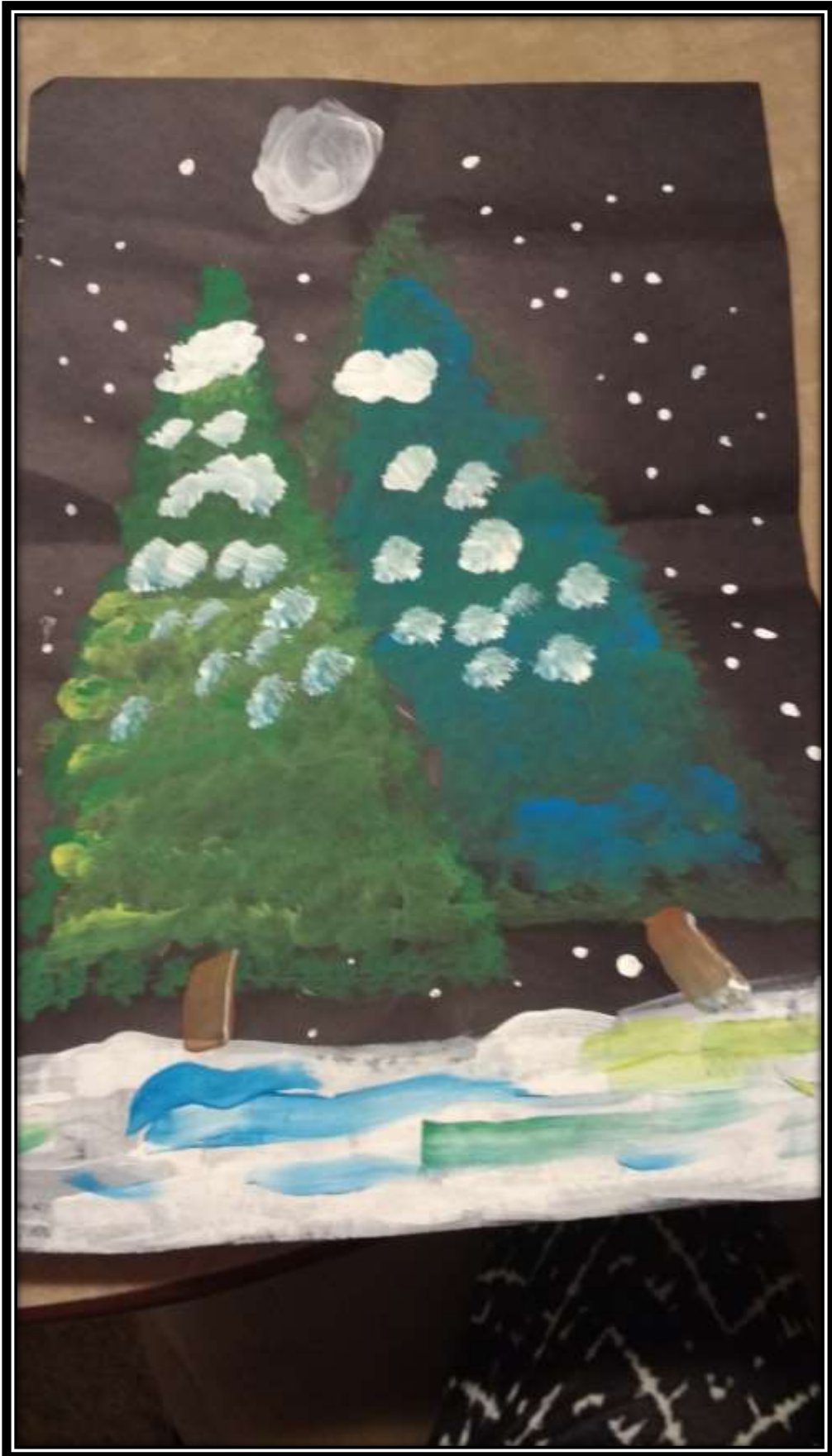
- ♦ या अंकात व्यक्त झालेल्या सर्व मतांशी संपादक अथवा कार्यकारी मंडळ सहमत असेलच असे नाही
- ♦ अंकासाठी सर्व काळजी घेतली गेली असली तरी छपाईत किंवा अन्य इतरत्र काही चूक भूल झाली असल्यास उदार मनाने ती नजरेआड कराल अशी आशा आहे.
- ♦ साधारण पंधरा दिवस आधी संपादकाच्या हाती आलेले साहित्य व लिखाण नजीकच्या अंकात प्रसिध्द करण्याचे सर्व प्रयत्न केले जातील.
- ♦ सा वाचकांच्या प्रतिक्रिया पुढच्या अंकात छापल्या जातील हित्य व लिखाण मिळाल्याची पोच इमेल द्वारा दिली जाईल.
- ♦ या अंकातील आतील सजावटीसाठी वापरण्यात आलेली सर्व चित्रे इंटरनेट वरून घेण्यात आलेली आहेत. साहित्य व मजकूर पाठविण्यासाठी संपर्क :
संपादक: शिल्पा कुळकर्णी; shilpa.kulkarni@nemm.org

रंगीबेरंगी बाल जगत

-अरव भानू

खिरापत - शरयू जोशी

एक होते खोबरे

गाल कळे गोबरे

ताईला ते दिसले

तिने त्याला किसले

त्यात घातली साखर

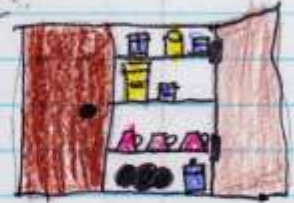
वेलची अन् केशर

छान केली खिरापत

अशी तिची करामत

ही शांता शेळके यांनी

लिहिलेली कविता आहे.

रोहिणी जोशी

मित्रांनी

आज २६ फेब्रुवारी, २०२७, महाराष्ट्रातील दोन मान्यवर व्यक्तींची आज पुण्यतिथी! त्या दोन व्यक्ती कोण? ओळखता का?

एक होत्या आनंदीबाई जोशी. त्या भारतातील पहिल्या महिला डॉक्टर. ३१ मार्च १८६५ हा त्यांचा जन्मदिवस. गोपाळ जोशी यांच्याशी तहान वयात लग्न झाले. गोपाळरावांनी त्यांना अमेरिकेत पाठवले. १८८३-१८८६ या वेळाला Women's Medical College of Pennsylvania येथे

अभ्यास संपवून त्या डॉक्टर झाल्या. पण अमेरिकेतिल, येथी त्यांना सहन झाली नाही आणि २१ वर्षांच्या असताना त्या देवाघरी गेल्या.

दुसरी व्यक्ती म्हणजे विनायक दामोदर सावरकर. २८ मे १८८३ ला नाशिकजवळ भगूर येथे त्यांचा जन्म झाला. नाशिकच्या कातेजमध्ये त्यांना त्यांच्या साखे देशप्रेमी मित्र मिळते. त्यावेळी भारतावर ब्रिटिशांचे राज्य होते. देश स्वतंत्र करण्यासाठी १९०६ मध्ये 'अभिनव भारत' ही संघटना या सर्वांनी सुरु केली. पुढे फ्रान्समध्ये बांबये शिक्षण घ्यायला गेले. त्यांच्या क्रांतीकारी चळवळीसाठी इंग्लंडमध्ये त्यांना पकडले आणि बीटीवरून भारतात आणताना ते निसटले. पण त्यांना पकडून जन्मठेपेची शिक्षा झाली. अन्दामान येथे कठीण शिक्षा भोगतानाही त्यांनी खूप सुंदर कविता व पुस्तके लिहिली. भारत स्वतंत्र झाला. त्यांची सुटका झाली. १९६६ मध्ये ते गेले पण स्वातंत्र्यवीर म्हणून अमर झाले.

वाँट्स युअर राशी?

एखाद्याला वयाच्या तिशीत जर उलगडलं की आपण दत्तक आहोत, ज्यांना आपण आई-बाबा म्हणतो ते आपले जन्मदाते नाहीतच मुळी, तर काय धक्का बसेल नाही? माणसाचं कुटुंब, किती नाही म्हटलं तरी जात-धर्म, देश, भाषा हे बुरुज असतात व्यक्तिमत्वाचे. असे किती छोटे-छोटे पैलू मिळून आपण जगालाच नाही तर स्वतःला स्वतःची ओळख करून देत असतो. त्यापैकी एकाला धक्का लागला तरी सावरणं कठीण होऊन जातं. तर, अगदी वरील उदाहरणाच्या तीव्रतेचा नाही पण identity बदलून टाकणारा एक आविष्कार माझ्या बाबतीत घडला तो sidereal astrology बदल कळल्यावर. कसं ते सांगते, पण त्या आधी थोडी background. राशीभविष्य, zodiac signs ह्या विषयात रस अगदी शाळेपासून होताच, तो नंतर वाढतच राहिला. तशातच एकदा Linda Goodman's Sun signs हे पुस्तक हातात पडलं आणि मग काय, पारायणं झाली त्या पुस्तकाची. मैत्रीणीं मध्ये फिरून फिरून लखतं झाली. कित्तेक तास त्यात डोकं खुपसून घालवले त्या काळात.

माझी जन्मतारखे प्रमाणे रास (sun sign/ zodiac sign) येते Aries. तर त्या पुस्तकात Aries woman ह्या विभागाची सुरवातच अशी आहे - "So, you are in love with an Aries woman? I don't know whether to congratulate you or sympathize with you." कितीही वेळा वाचलं तरी फार गंमत वाटायची त्या वाक्याची. एकाच वाक्यात माझ्या सामान्य व्यक्तित्वात किती गूढता मिसळली होती. आणि बाकी वर्णन पण काय विचारता? धडाडी काय, independent, dashing woman काय. परत परत वाचून स्वतःच खूश व्हायचे मी. अर्थात मी खरंच ह्या वर्णनात म्हटल्या प्रमाणे आहे का, हा प्रश्न तर मनाला शिवला देखिल नाही कधी. खरं तर मी नक्की कशी आहे, माझा स्वभाव कसा आहे, हे माझं मला तरी कुठे उलगडलं होतं अजून?

तर, स्वतःला Arian म्हणत तीन दशकं लोटल्यावर एकदा पुण्याचे मिलिंद चितांबर ह्यांचा एक लेख वाचनात आला. ते वाचलं तर सगळं नवलंच. मी Aries नाही तर Pisces आहे म्हणे. त्यांच्याशी बोलणं झालं तेव्हा म्हटलं "शक्यच नाही, मी इतकी वर्षं स्तःला Aries zodiac sign म्हणून identify करत आले आहे, असं कसं बदलू शकते क्षणार्धात? अशक्य आहे." त्यांचं म्हणणं होतं, "Sun sign तर सोडाच, Aries - म्हणजे मेषेत एकही ग्रह नाही आहे तुमच्या पत्रिकेत." खरंच मी पत्रिका काढून पाहिली, तर १ आकड्यात, म्हणजेच मेष राशीत एकही ग्रह नव्हता.

तर काय प्रकार आहे ही sidereal astrology ते सांगते. उदाहरणार्थ, मकर / Capricorn zodiac sign साठी जन्मतारीख आपण काय म्हणतो? 22 Dec ते 19 Jan. ह्या काळात जन्मलेल्या व्यक्तीची zodiac sign Capricorn, अर्थात ह्या काळात सूर्य मकरेत असला पाहीजे. पण आपण जानेवारी महिन्यात मकर संक्रांत साजरी करतो ते काय असतं? सूर्याचा मकर राशी प्रवेश, बरोबर? हे कसं शक्य आहे? बरं, पूर्वी हमखास १४ जानेवारी ला असणारी संक्रांत अलीकडे १५ तारखेला का येऊ लागली आहे? ह्याचं उत्तर आपल्याला precession of equinox ह्या सिद्धांतात मिळेल. फार खोल त्यात न जाता आता इतकंच पुरे की आपल्याला आकाशपटलावर दिसणारी तारकांची पार्श्वभूमी ही कायम सरकती आहे. दर ७१.६ वर्षांनी ती १ डिग्री पुढे सरकते आणि त्या हिशोबाने सूर्य व इतर ग्रहांची त्या तार्यांच्या तुलनेतील relative positions थोडी मागे पडतात (आपल्या earth-centric दृष्टीकोनातून).

वैदिक ज्योतिष हे ग्रह -तार्यांच्या current positions वर आधारीत आहे, तर western astrology साधारण १७०० वर्षं मागे आहे. मिडल एजस , म्हणजे रोमन एम्पायर/ ख्रिश्चन धर्म स्थापन झाला त्या काळात astrology सारख्या विषयांना चर्चची मान्यता नव्हती. १७-१८ व्या शतकात जेव्हा जन-मान्यता मिळू लागली तेव्हा western astrology चा पाया Claudius Ptolemy ह्या ग्रीक इजिप्शियन शास्त्रज्ञ/ गणितज्ञ ह्यांच्या १७०० वर्षांपूर्वीच्या लिखाणावर रचलेला आहे. त्यामुळे आपण zodiac sign म्हणून ज्या तारखांचा उपयोग करतो त्या गोचर ग्रहस्थिती प्रमाणे चुकीच्या आहेत.

आता माझ्या पुरतं बोलायचं झालं, तर नीट विचार करता मला मान्य करावंच लागलं की मी मेंढ्या सारखी टक्कर देणारी नाही, तर जलचर माश्या सारखी संवेदनशील, हळुवार आहे. स्पष्टवक्तेपणा नसून भिडस्तपणाच जास्त आहे. अर्थात एखाद्याचं पूर्ण व्यक्तिमत्त्व हे एका zodiac sign च्या चाकोरीत बसू शकतच नाही. चंद्रमा मनसो जातः - चंद्र हा मनाचा कारक आहे. वैदिक

ज्योतिषशास्त्रात चंद्र राशिला महत्त्व आहे कारण आपली संस्कृती अध्यात्मावर आधारित आहे. सूर्य हा ego चा कारक आहे, त्यामुळे आधिभौतिक अधिष्ठान असलेल्या पश्चिमी देशांत सूर्य-रास महत्त्वाची ठरते. त्याच बरोबर बुधाची रास व्यक्तीची बुद्धिमत्ता, विचार दाखवते, शुक्राची रास आवड-निवड रसिकता. त्याही पलिकडे जाऊन त्या त्या ग्रहाचं पत्रिकेतलं स्थान, उगवती रास, योग, दशा बरीच सरभेसळ आहे.

तर ज्यांना आकाश-दर्शन विषयाची आवड आहे, त्यांना ही गोष्ट लक्षात आली असेल. घरबसल्या देखील ह्याचा पडताळा करता येईल, तशी apps आहेत ज्यात तुम्ही फोनवर त्या क्षणी कुठले ग्रह कुठे आहेत ते बघू शकता. आपला ओळखीचा zodiac sign चा तख्ता आणि त्याच समोर sidereal चा तख्ता खाली दिला आहे. आजची तारीख बघून सूर्य कुठल्या राशीत असायला हवा आणि खरंच तिथे आहे का बघा. तुमची zodiac sign पण ह्या तख्त्या प्रमाणे जुळवून बघा आणि मला तुमचा अनुभव नक्की कळवा [jyotipethe@gmail.com](mailto: jyotipethe@gmail.com) हया ई-मेल वर.

Sign	Tropical-date	Sidereal-Date
Aries	March 21 - April 20	April 15 - May 15
Taurus	April 21 - May 21	May 16 - June 15
Gemini	May 22 - June 23	June 16 - July 15
Cancer	June 24 - July 23	July 16 - August 15
Leo	July 24 - August 23	August 16 - Sept 15
Virgo	August 24 - Sept 22	Sept 16 - October 15
Libra	Sept 23 - October 23	Oct 16 - Nov15
Scorpio	October 24 - Nov 22	November 16 - Dec15
Sagittarius	Nov 23 - Dec 21	Dec16 - January 14
Capricorn	Dec 22 - Jan 19	Jan 15 - Feb14
Aquarius	January 20 - Feb 18	Feb15 - March 14
Pisces	February 19 - March 20	March 15 - April 14

[Citing source - <http://astromnc.blogspot.com/2009/07/your-correct-real-sun-sign.html>]

-प्राजक्ता आठल्ये

राजकीय चारोळ्या

गल्लीत घेतला काडीमोड पण दिल्लीत हाव काही सुटत नाही
मुंबई तोडली मुंबई तोडली असा आव करून मतांना पाय फुटत नाही

इतके पैसे खर्च करून धरण काही भरलं नाही,
किती पण चावी दिली तरी १०-१० च्या पुढे घड्याळ काही सरकत नाही

दिल्लीत आले नमो, आणि आश्वासनांचा बाजार भरला,
नापास व्हाल अपेक्षांच्या परीक्षेत, जर इंडिया नुसताच "शायनिंग" ठरला

शिवसेनेचा वाघ करतोय म्याव म्याव, कमळाबाईच्या स्वप्नात आली दिल्ली,
मनसेचं इंजिन अजून धक्काच खातंय, काँग्रेस चा हात देतोय घड्याळाला किल्ली

"सोनिया"चे दिनु होते, कमी नव्हतेच काही,
मन्नूजी किल्ली दिली तर टाळी तरी वाजवत होते, माझ्या पप्पूच घोडंच पुढे सरकत नाही

-महेश कुलकर्णी

पुस्तकाविषयी थोडेसे

The Twentieth Wife by Indu Sundaresan

The Twentieth Wife by Indu Sundaresan is based on the life of Mehrunnisa, who later became Empress Nur Jahan, the twentieth wife of Emperor Jahangir. Nur Jahan was fascinating to all because unlike other women from that era, her ambition knew no bounds. She was not content in becoming supreme just in the Emperor's harem. She wanted to rule the empire and Jahangir allowed her power to do so. Sundaresan traces the path Mehrunnisa's life took till she became Empress. It is an extraordinary tale rooted in history.

Sundaresan was an indifferent student of history when she was in school in India. When she moved to America for her degree in Economics and Operations research, she felt homesick for her family back home in India. She went to the university library and went home with an armful of books about India. Among those books, was a book on Moghul harems and Mehrunnisa, which fascinated Sundaresan and inspired her to write this novel.

The book starts with Mehrunnisa's birth and her childhood. Mehrunnisa is shown attracted to the Prince from an early age and harbors the dream of marrying him one day. Sundaresan writes in simple language, her narration has an easy flow which draws the reader into the story. Mehrunnisa although the most beloved child of her father, has little control over her life and is married to Ali Kuli Khan as per her father's wishes. She is brought up to live within society's conventions so she complies with her father's wish. Defying her father would be unheard of. It is a loveless marriage which brings her little joy. The reader is intrigued by the turn of events leading to her widowhood. She comes back to Lahore and earns her livelihood as a lady in waiting to

the Dowager Empress - Ruqayya Sultan Begam. She meets Jahangir at the Meena Bazaar organized for the ladies of the Harem and he is smitten by her. He marries her for love which was rare during those times when Kings and Princes married for political convenience.

Jahangir's early life as Prince Salim is beautifully told. History is brought alive by the rich descriptions of the royal family, their lifestyle, their wants and longings, their weaknesses and strengths. Prince Salim's character is drawn with great finesse. How he blossoms from a weak Prince to a mature King is skillfully narrated. His designs to prematurely grab the crown, which he knew he would inherit one day, form an important part of the storyline.

This is the first book I heard on audible. With two little children to care for, it becomes difficult for me to find time to curl up with a book. Audible is the solution to incorporate reading into a lifestyle which affords little time to actually read. The narration by Sneha Mathan is a delight. She has a soft, soothing voice which adds to the story's depth.

-जुई नवरे

'The Watercolor of Life' - पुस्तक परीक्षण

नवोदित लेखिका रत्ना दलाल यांचे पहिलेच पुस्तक 'The Watercolor of Life' हे नुकतेच प्रकाशित झाले आहे. हे इंग्रजी भाषेत आहे. अत्याधुनिक जीवनाच्या रंगछटा दाखविणार्या बारा कथा यात आहेत. लेखिकेचा भारत व अमेरिका अशा दोन भिन्न टोकांच्या संस्कृती व राहणीमानाचा अनुभव या कथांमध्ये परावर्तित होतो.

रत्ना दलाल या उच्चशिक्षित व अतिशय यशस्वी आर्किटेक्ट आहेत. आणि तितक्याच तन्मयतेने व उत्साहाने त्या घर-संसार व स्वतःच्या मुलीच्या संगोपनातही रमतात. तसेच त्या अत्यंत सृजनशील व्यक्तिमत्त्वाच्या आहेत. त्यांची सृजनशीलता त्या चित्रांतून, कथांतून, संगीतातून, बागकामातून व्यक्त करतात. कलेच्या आणि निसर्गाच्या सान्निध्यात त्यांना अलौकिक मनःशांती मिळते. त्यांच्या या बहुआयामी, बुध्दीमान व सृजनशील व्यक्तिमत्त्वाचे पैलू त्यांच्या 'Reflections of Life' या पहिल्या कथेतील नायिकेतही दिसतात.

ह्या पुस्तकातील कथा मुख्यत्वे चार मुद्द्यांभोवती गुंफलेल्या आहेत - मानवी भावना, जागतिकीकरण, पूर्व व पश्चिमेकडील संस्कृतीतील विभिन्नत्व आणि स्त्रियांचे प्रश्न.

करिअरमध्ये अत्यंत यशस्वी असलेल्या, परंतु अजून मूल होऊ न दिलेल्या एका पस्तिशीच्या विवाहित स्त्रीला विमानप्रवासात एक वृद्धा भेटते जी 'संध्याछाया भिवविती हृदया' म्हणत एकाकी जीवन जगण्यापेक्षा आपल्या सावत्र मुलांच्या संसारांत त्यांना जमेल तितकी मदत करते व स्वतःला या कामात गुंतवून ठेवते. तिच्यामुळे या महत्त्वाकांक्षी करिअरिस्ट तरुण स्त्रीला स्वतःची मुलं व म्हातारपणी मुलांचे संसार, नातवंडं असण्याचं महत्त्व कसं पटतं ते आपल्याला 'Passangers of Fate' या कथेत दिसतं.

'Nincompoop' या कथेत कथानायकाच्या व त्याच्या मित्राच्या आयुष्यातील उतार-चढाव दिसतात व नायकाने, मित्राच्या वडिलांनी सढळ हाताने व उदार मनाने दिलेल्या मदतीची/कर्जाची परतफेड कशी विलक्षण रितीने केली ते दिसते. एकविसाव्या शतकातील भाऊबंदकीचं उदाहरण 'From Ramayan to Mahabharat' या कथेत आढळतं.

११ सप्टेंबर २०११ चे दहशतवादी हल्ले ही जागतिक पातळीवरची आपत्ती असली तरी एका

विस्तृत कुटुंबासाठी ती इष्टापत्ती कशी ठरली हे '9/11' या कथेत सांगितलं आहे. न्यू यॉर्कमध्ये राहणार्या व यशस्वी करिअर करणार्या एका उच्चशिक्षित पाकिस्तानी स्त्रीला घरी मात्र कशी दुय्यम वागणूक मिळते व त्यात तिच्या मनाची कुतरओढ होऊन प्रकरण कसं विकोपाला जातं हे 'Mariam' या कथेत दाखवलं आहे.

एक निवृत्त पंडितजी जगाच्या दोन टोकांना राहणार्या अनुरूप वर-वधूला एकत्र आणून एक सुखी कुटुंब निर्माण करण्यात कसे यशस्वी ठरतात ते 'Global Marriage' या कथेत वाचावयास मिळतं. अशाच आणखी एका आंतरराष्ट्रीय वरवधूंच्या सुखी व यशस्वी विवाहाबद्दल 'Trifecta' या कथेत सांगितलं आहे. तर एका विजोड जोडप्यात हळूहळू आपल्या जोडीदाराचे वाईट गुण कसे उतरतात हे 'Osmosis' या कथेत दिसतं.

घरट्यात अतिशय सुरक्षितपणे व लाडात वाढवलेलं पिल्लू घरटं सोडून बाहेर पडल्यावर एक जगावेगळा मार्ग निवडतं, पण त्याने भविष्यकाळाबाबत नीट विचारपूर्वक नियोजन कसं केलेलं असतं आणि आपल्या आईलाही तो ते कसं सविस्तर समजावून देतो हे या 'Spring Break' कथेत दिसतं. (मात्र या कथेत, मुलगा बेपत्ता असतानाची त्याच्या आई-वडिलांची चेष्टेची, रागाची बेफिकीर प्रतिक्रिया आश्चर्यकारक व अनैसर्गिक वाटते.)

हिंदी चित्रपटसृष्टीतील एक टॉपची यशस्वी अभिनेत्री योग्य वयात लग्न करून अमेरिकेत जाते, तिथे संसारात, इतर अॅक्टिव्हिटीजमध्ये आणि एकंदरीतच तिथल्या जीवनात व्यवस्थित रममाण होते, पण दोन दशकांनंतर एक योग्य संधी चालून आल्यावर ३-४ महिन्यांसाठी भारतात येऊन एका हिंदी चित्रपटात काम करते. चित्रपट बरा होतो, तिच्या कामाचीही प्रशंसा होते. पण भारतातही तिला media चा थोडा वाईट अनुभव येतो आणि अमेरिकेत घरी आल्यावर तर एक भयंकरच कौटुंबिक आपत्ती कोसळलेली असते. अशा रितीने तिचं स्वप्न एका दुःस्वप्नात कसं बदलतं ते 'Dreams and Reality' या कथेत दिसतं.

या पुस्तकातील शेवटची कथा ही शीर्षककथा आहे - 'The Watercolor of Life'. यात एका दिग्गज चित्रकार स्त्रीच्या आयुष्यातील पाच दशकांतील रंगछटा तिच्याच चित्रांच्या सहाय्याने दाखविल्या आहेत.

एकंदरीत हे पुस्तक नक्कीच वाचनीय आहे व बहुतेक सर्व कथा आपली उत्कंठा वाढवत नेतात. आधुनिक जीवनातील चांगले व वाईट पैलू लेखिकेने चांगल्या रितीने हाताळले आहेत. भविष्यातही सौ. रत्ना दलाल यांची आणखी काही एकाहून एक सरस पुस्तके आपल्यास वाचावयास मिळतील अशी मी आशा करते व त्यासाठी त्यांना मनःपूर्वक शुभेच्छा देते !

- नीता नाबर

महंत्ल तर रोजचव.....

॥ स्वस्थयस्य स्वास्थ्य रक्षणम् ॥

हल्ली टिव्हीवर, व्हॉट्सअपवर, गुगलवर तुम्ही मनात आणाल ती माहिती हाताच्या बोटारवर उपलब्ध आहे. पण तरीही चिकनगुनिया, बर्डफ्ल्यू, मलेरिया आला की आपण भितीपोटी डॉक्टरांकडे धाव घेतोच की नाही ?

मी आता वेगळं काय सांगणार आहे ? वेगळं म्हणण्यापेक्षा काही गोष्टी काळानुसार विसरायला झाल्यात त्यांची आठवण करून देणार आहे आधुनिक भाषेत सांगायचे झाले तर आयुर्वेद is a lifestyle science !!!

पाच हजार वर्षांपूर्वी आयुर्वेदाने ज्या guidelines दिल्या आहेत त्या आपल्याला समजतील अशा स्वरूपात मांडण्याचा हा प्रयत्न. आता आपण मार्च मध्ये भेटतोय मग मराठी महिना साधारण पणे कोणता येतो ? फाल्गुन आणि चैत्र, चैत्रापासून वर्षाची सुरुवात होते. आपण आयुर्वेदातील काल संकल्पना आणि ऋतू गणना थोडी समजून घेऊ या. आयुर्वेदानुसार काळ हा अनंत अनादी आहे. काळ हे 'बदल 'किंवा ' परिवर्तन' ह्याचे कारण आहे. सतत सुरू असतो तो नित्यकाळ जसा की सकाळपासून रात्री पर्यंत आणि आवस्थिक काळ म्हणजे बाल्यावस्था, तारुण्यावस्था आणि वृद्धावस्था. वातावरणानुसार म्हणजे त्यातील बदलानुसार हे सहा ऋतुमध्ये विभागलेले आहेत. वसंत, ग्रीष्म, वर्षा, शरद, हेमंत आणि शिशिर.

मकरसंक्रात हा सूर्याच्या संक्रमणाचा काळ. संक्रांती पासूनच वातावरणात ला बदल हळूहळू जाणवू लागतो. महाशिवरात्री नंतर वारे वाहू लागतात. तर होळीला उष्णतेमध्ये वाढ होऊ लागते. तदनुसार आपले सणवारांचे गोडाचे प्रकार ही बदलतात. संक्रांतीला तीळ आणि गूळ, महाशिवरात्रीला -खसखशीचे दूध आणि होळीला -पुरणाची पोळी. सण परंपरा आणि पदार्थ ह्या निसर्गातील बदल हे प्रमुख कारण आहे. निसर्ग शरीराला बल देतही असतो आणि शरीराकडून घेतही असतो. शरीराला बळ मिळते. तो 'विसर्गकाल' आणि निसर्ग शरीराकडून बल घेतो तो 'आदानकाल'

आदानकाल

शिशिर - माघ फाल्गुन --जाने ,फेब्रु

वसंत - चैत्र ,वैशाख--मार्च, एप्रिल

ग्रीष्म - जेष्ठ ,आषाढ

विसर्ग काल

हेमंत - मार्गशीर्ष, पौष --नोव्हें , डिसें

शरद -अश्विन , कार्तिक-सप्टें,ऑक्टो

वर्षा - श्रावण ,भाद्रपद -जुलै,ऑगस्ट

हा लेख तुम्ही वाचणार तेव्हा वसंत ऋतुचे आगमन झालेले असेल. मराठी महिने असतील चैत्र, वैशाख. वसंतामध्ये हवेतला गारठा हळूहळू कमी होऊन उष्णता वाढायला लागते.

थंडीने गोठलेल्या बर्फाचे जसे पाणी होते तसेच शरीरातील कफ सुद्धा पातळ होऊ लागतो. सर्दी, खोकला, मळमळ, भूक कमी होणे जाणवू लागतो. हा कफ काढून टाकण्या साठी पंचकर्मातील वमन, विरेचन, खूप उपयोगी ठरतात.

निसर्गानुसार भाजीबाजारामध्ये होणारी आवक आठवून बघा -पालक , वांगी,मेथी, परवर, दुधी, माठ, चवळी, वाल, हरभरा ह्या भाज्या दिसतात. मसूर, मूग,चणे, कुळीथ दिसतात. गाजर, मुळा, ओली हळद स्वयंपाकात वापरतात. पपई, कोहळा, डाळींब, पांढरे जाम भरपूर येतात. ज्या ऋतुमध्ये जे पिकते ते माणसाने खावे. अशी निसर्गाने योजनाच केलेली आहे. त्या विरुद्ध जाऊन उगाच

सिझन नसलेली किंवा परदेशी फळांवर भर देऊ नये. चवबदल म्हणून क्वचित खावे. मासांहरी ना मटण, सुखे मासे, कोलंबी ह्या दिवसात खाण्याची मुभा आहे.

यानंतर येतो तो ग्रीष्मऋतु,
जेष्ठ आषाढ -मे जून

हवेमध्ये प्रचंड उष्मा. घामाच्या धारा, कोंडलेले वातावरण. आता मात्र उष्णतेमुळे कफाचे प्रमाण कमी होते. वात हळूहळू वाढायला लागतो. पित्ताची तर खूपच होते. या सगळ्या बदलामुळे सर्वांगदाह, थकवा, जुलाब, उलट्या, डोकेदुखी, मूत्रदाह, ताप ही सगळी लक्षणे दिसू लागतात.

जरा आपल्या बालपणात फेरफटका मारून बघा. लहानपणी गावी जायचो. नदीच्या पाण्यात डुंबायचो. जांभूळ, करवंद, जाम, तोरणं, खायचो. कैरीचे पन्हे, कोकमाचे ताजे पन्हे प्यायचो. संत्रे, मोसंबी, केळी, आंबे कलिंगड, काकड्या, सीताफळ, रामफळ ह्याची रेलचेल असायची. ही सगळी गोड, आंबट, तुरट, रसाळ फळे आपली उन्हाळ्यातील तहान भागवणारी आणि रक्ताची वाढ करणारी आहेत नदीमध्ये नाहीतर स्विमिंग पूल मध्ये पोहा. तहान भागवणारी कोल्ड्रिक्स पिण्यापेक्षा आवळा, कोकम सरबत प्या. जून झाले म्हणून टाकून देऊ नका. निसर्गाचा सूक्ष्म अभ्यासाने हे पूर्वजांनी आपल्याला दिलेले आहे. भाज्यामध्ये भेंडी, सूरण, बटाटा, कोबी, फ्लॉवर खा. दूध, ताक, लोणी, तूप, आमरस खाताना वजन वाढण्याचा विचार करू नका. मांसाहारी नी मटण व चिकन दोन्ही खायला हरकत नाही.

उगाचच मुद्दाम उन्हातान्हाचे सकाळी 10 ते 4 ह्या वेळा शक्यतो टाळा. अतिश्रम, अतिव्यायाम, सुट्ट्या आहेत म्हणून उष्णप्रदेशात ट्रेकींग करणे ह्याचा अतिरेक टाळा. आता तुम्ही म्हणाल किती गरम होतेय ह्या दिवसामध्ये! मग थंडगार कुल्फी, बर्फाचा गोळा आईस्क्रीम खायचे की नाही? खा ना! जरूर खा पण गंमत म्हणून कधीतरीच! रोज रोज सणावारांसारखे जड खावू -पिऊ लागलात तर आजारपणाचा सामना तुम्हालाच करावा लागणार आहे. कारण नंतरचा ऋतु येतोय वर्षाऋतु. सगळे साथीचे आजार, थंडी, ताप, वगैरे वगैरे घेऊन. हा सगळा समजावण्याचा प्रपंच कशासाठी तर तुमचे आरोग्य चांगले रहावे म्हणून. खाणे हा सगळ्यांचा आवडता विषय आहे म्हणून ह्याच्यावर भर थोडा जास्त. वाढत्या वयाच्या मुलांनी काय खावे वृद्धांनी काय खावे ; बैठे काम करणाऱ्यांनी आहार कसा निवडावा .हजार गोष्टींचा विचार करावा लागतो .हे गणित आपण साध्या सोप्या पद्धतीने समजावून घेऊ या. वसंत- ग्रीष्म ह्या दोन ऋतुंमध्ये चार महिने येतात. मार्च, एप्रिल, मे, जून ह्या महिन्यात येणारे सण कुठले तर होळी ,गुढीपाडवा , चैत्र गौर, रामनवमी, हनुमान जयंती, अक्षयतृतीया, वटपौर्णिमा.

सणवारी करण्याचे पदार्थ येतात- पुरणपोळी होळीला, श्रीखंड बासुंदी गुढीपाडव्याला, आंबे डाळ, खिरापत नी कैरीचे पन्हे चैत्र गौरीला आणि मधल्या काळात हे पदार्थ ज्यांनी केले नसतील त्यांच्या साठी 'अक्षयतृतीया'. अक्षयतृतीयेपासून ह्या पदार्थांचे प्रमाण कमी कमी करत जावे आणि त्यासाठी नंतर येतो ज्येष्ठातील पहिला उपास वटपौर्णिमा. हळूहळू आहार बदलत जाण्यासाठी बायकाना दिलेली ही सूचना आहे असे मला वाटते. आषाढामध्ये चातुर्मास सुरू होतो. आभाळ गच्च भरून कोसळत असते. आपल्या हालचाली कमी होतात. बाहेरची कामे कमी होतात .म्हणून जड जेवण टाळायचे असते. निदान पंधरा दिवसानी तरी एखादे लंघन करावे. ह्यासाठीच आले एकादशीचे उपास. ऋतु काही अचानक बदलत नाहीत. एका ऋतुची लक्षणे कमी होत जातात आणि हळूहळू दुसऱ्या ऋतुचे आगमन होते. ह्या मधल्या कालावधीला ऋतुसंधी काल म्हणतात. ह्या 'ऋतुसंधी'मध्ये मागच्या सवयी कमी करत जाणे पुढील ऋतुतील पदार्थ आणि विहार ह्यांचा समावेश करत जाणे महत्वाचे ठरते. ह्या दोन्ही ऋतुमध्ये काय करावे ते आपण पाहिले पुढील अंकात आपण पहाणार आहोत वर्षाऋतु आणि शरद ऋतु, शरदऋतुमध्ये नक्की भेटूया पुन्हा! तोपर्यंत स्वतःची नीट काळजी घ्या.

-डॉ. शर्वाणी कुळकर्णी

Inspired by raga Durga and Bhoopali

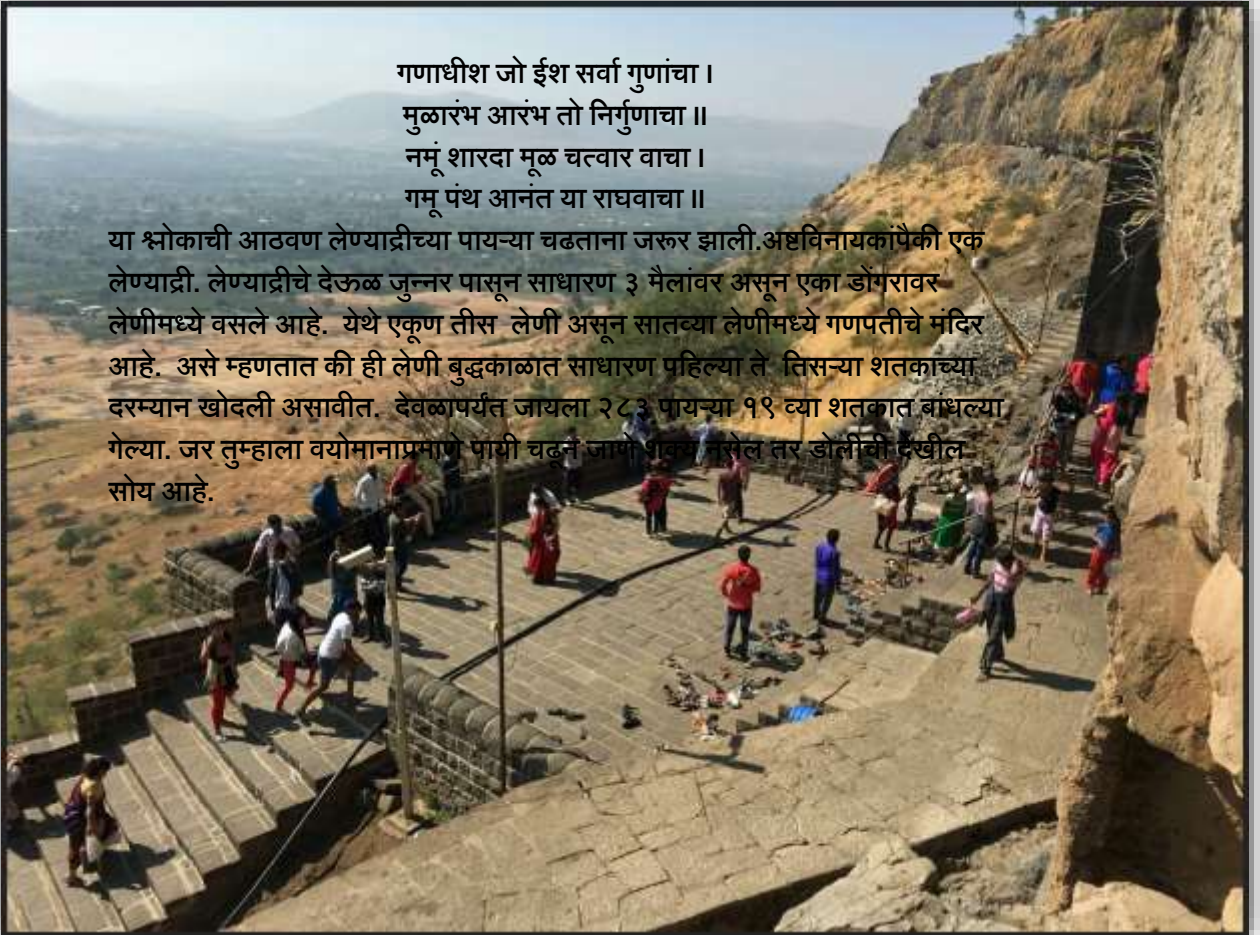
-ज्योती जोशी

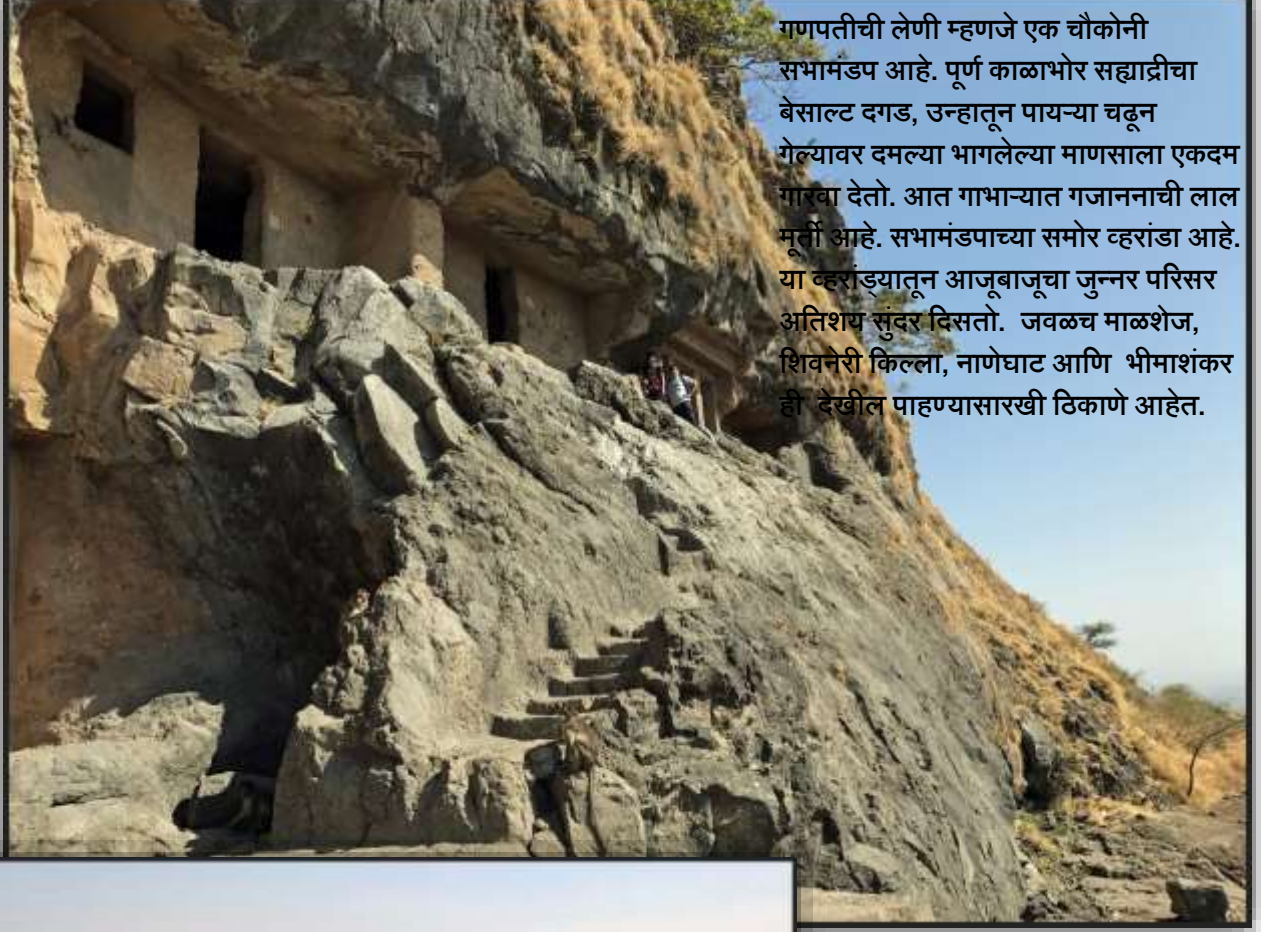
चित्र-कथा: लेण्याद्री

गणाधीश जो ईश सर्वा गुणांचा ।
मुळारंभ आरंभ तो निर्गुणाचा ॥
नमूं शारदा मूळ चत्वार वाचा ।
गमूं पंथ आनंत या राघवाचा ॥

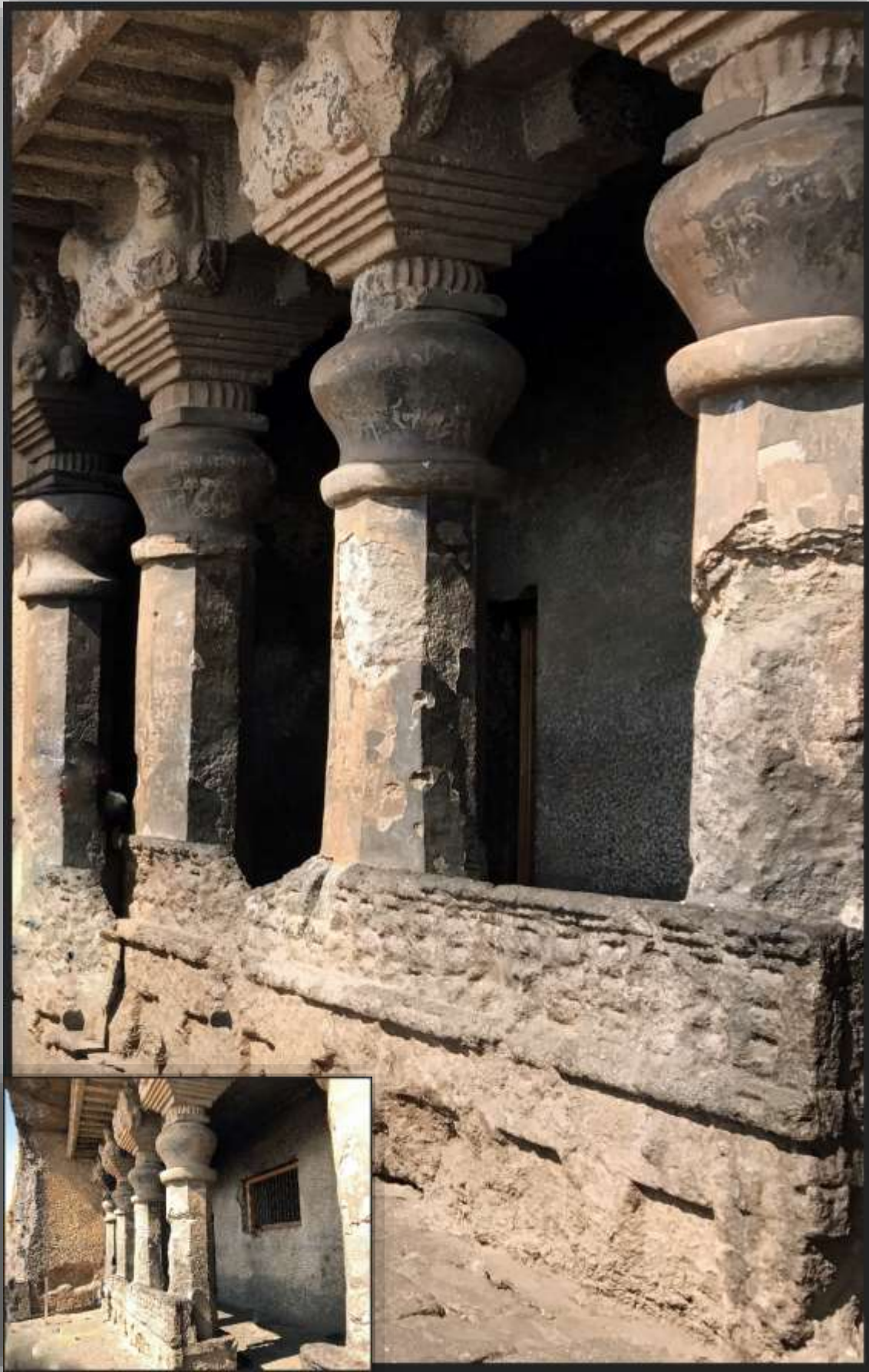
या श्लोकाची आठवण लेण्याद्रीच्या पायऱ्या चढताना जरूर झाली. अष्टविनायकांपैकी एक लेण्याद्री. लेण्याद्रीचे देऊळ जुन्नर पासून साधारण ३ मैलांवर असून एका डोंगरावर लेणीमध्ये वसले आहे. येथे एकूण तीस लेणी असून सातव्या लेणीमध्ये गणपतीचे मंदिर आहे. असे म्हणतात की ही लेणी बुद्धकाळात साधारण पहिल्या ते तिसऱ्या शतकाच्या दरम्यान खोदली असावीत. देवळापर्यंत जायला २८३ पायऱ्या १९ व्या शतकात बांधल्या गेल्या. जर तुम्हाला वयोमानाप्रमाणे पायी चढणे जाण शक्य नसेल तर डोंरीची देखील सोय आहे.

गणपतीची लेणी म्हणजे एक चौकोनी सभामंडप आहे. पूर्ण काळाभोर सह्याद्रीचा बेसाल्ट दगड, उन्हातून पायऱ्या चढून गेल्यावर दमल्या भागलेल्या माणसाला एकदम गारवा देतो. आत गाभान्यात गजाननाची लाल मूर्ती आहे. सभामंडपाच्या समोर व्हरांडा आहे. या व्हरांड्यातून आजूबाजूचा जुन्नर परिसर अतिशय सुंदर दिसतो. जवळच माळशेज, शिवनेरी किल्ला, नाणेघाट आणि भीमाशंकर ही देखील पाहण्यासारखी ठिकाणे आहेत.

lalz...

बाकीच्या लेण्यांपैकी ६ व्या आणि १४ व्या लेण्यांमध्ये चैत्यगृह आहे आणि इतर विहार आहेत. सहाव्या लेणीमधील चैत्यगृहात स्तूप असून त्याच्या दोन्ही बाजूला १६ खांबे आहेत. विहारांमध्ये बुद्धाचे शिष्य रहात असत. प्रत्येक विहारामध्ये एक सभागृह व बाजूने छोट्या खोल्या आहेत. तिथे आत गेलं की डोळे मिटून शांत बसावं. थोडासा मेडिटेशनचा अनुभव घ्यावा. थोडस आत पाहावं!

lallz...

डोंगराच्या पायथ्याशी छोटी छोटी दुकाने आहेत. शिवाय मस्त लिंबू सरबत, अमृत कोकम आणि थोडेफार स्नॅक्स ही मिळू शकतात. निसर्गरम्य असा हा लेण्याद्री माळशेज पासून खूप जवळ आहे, तसा चढायलाही काही खूप अवघड नाही, जरूर जाऊन एकदा पाहून यावा असा.

फोटोज् व माहिती
गौरी धायगुडे

एकांत

तुझी वाट बघता बघता वेळही टळून गेली....
सोबत असलेली सावलीही एकटे करून पळून गेली...
नव्या लोकांशी मैत्री जुळली....
जुनी मात्र नकळत दुरावली....
आयुष्याचे ध्येय गाठण्यात...
मैत्रीची ही गाठ हळू हळू झिजावली ...
जीवनात सर्व मिळवले, पण मन का होत नाही शांत..
सर्व निघून गेले पण हात सोडत नाही हा एकांत..

-प्राजक्ता वडितवार

जादू

चल जा ना रे श्रीरंगा
छळू नकोस तू मजला
आंबाडाही सैल झाला
चूडा माझा किचेल ना
कशास या खोड्या भारी
निष्पाप तुझ्या चेह-यावरी
पदरा का रे झोंबाझोंबी
किती विनवू मी परोपरी
वेडेच केले बासरीने आधी
त्यात तुझी ही मनमानी
काय करू अन् कृणा सांगू रे
तुझ्यातली ती जादू न्यारी
छळते मजला वारंवारी
वसशी तरीही तूच अंतरी

-अल्पना कशाळकर

कान्हा - प्रेयसी

रसिकहो,

सुब्रमणीय भारती उर्फ भारतीयार या सुप्रसिद्ध तमिळकविने कण्णन पाट्टु नांवाने श्रीकृष्णावर कविता लिहील्या आहेत. या कविला वयाच्या आठव्या वर्षी एटटयापूरच्या राजाने भरतीयार ही पदवी दिली त्याने शेकडो कविता केल्या. स्वातंत्र्यपूर्व काळात जन्मलेला हा कवि स्वातंत्र्यसैनिक होता तो लोकमान्य टिळक महात्मागांधी यांनाही भेटला होता. छत्रपती शिवाजी महाराज, लोकमान्य टिळक, महात्मा गांधी यांच्यावरही त्याने काव्यरचना केली आहे. मराठीच्या कविते विषयी त्याला खास आकर्षण होते. “शूरमराठी माणसांकडून त्यांच्या कविता घेउन त्यांना केरळ मधील हस्तिदंत भेट देउ या” असे तो आपल्या एका कवितेत म्हणतो. कण्णन पाट्टु मधील ही कविता श्रीकृष्ण प्रेयसी व कवि प्रियकर अशी मदुरा भक्ती युक्त कविता आहे.

सायंकाळी बसून एका उंच गढीवरती ।
निरखित होतो एकचित्त मी नभ आणि जलधी ।।
झुकून खाली चुंबित होते नभते जलधीला ।
सागर लाटा उसळत वरती त्या आलिंगाया ।।
पहात असता प्रणय दिव्य तो मन माझे नुरले ।
भान हरपले काळाचेही दिवा-स्वप्नी रमले ।।
पाठी मागून येउन तेंव्हा नेत्र झाकी कोणी ।
हस्तस्पर्शी अन् रेशीम वस्त्री गंध जाणिला मी ।।
भरुन आले उन्मादाने हृदयद्वय साचे ।
सम हृदयी मग स्पंदन होई अतूट प्रितीचे ।।
काढून घे हे हात सखी गे नेत्रावरुनी तू ।
लपंडाव हा कसा जमावा तुला विचारी तू ।।
हासत हासत मुक्त होउनी दृढ आलिंगी मी ।
प्रश्न विचारी “काय नवे गे सांग सखे साजणी” ।।

प्रिया विचारी, ‘सांग मला रे काय पाहशी तू?
‘निळयाशार या सागर गहरी काय पाहीले तू? ।।
‘गर्द निळया आकाश अंगणी काय निरखिशी तू? ।
‘उसळणा-या फेसा मधूनी काय देखिले तू? ।।
‘पुन्हा पुन्हा या पहात असता घनराशींना तू? ।
‘काय बरे तुज नवल गवसले सांग सख्या रे तू’ ।।
‘तूच दिसशी गे निळयाशार या सागरलहरींतूनी ।
‘गर्द निळया आकाशी फेशी जलदांतही तूची ।।
हासूनी झालो मुक्त तिच्या मग करपाशांतूनी मी ।
‘तुलाच पहातो आलिंगनी या दुजे नाही कोणी ।।

-श्रीप्रकाश अधिकारी

ओंजळीतील फुले.....

आज इतक्या वर्षांनी सहज मागे वळून बघितलं तेंव्हा सर्वकाही नजरेसमोरून तरळून गेले आणि माझ्या चेहऱ्यावर एक मंद स्मित उमटले. २५ वर्षांपूर्वीचे दिवस आठवले सगळे. शहरातून आल्यामुळे इथे गावात, बोलल्या जाणाऱ्या भाषेतील आणि लकबीतील फरक प्रथम जाणवलेला!

श्रीवर्धन हे गाव मुळात चांद्रसेनीय कायस्थ प्रभूंनी वसविले. आपल्याला लागणाऱ्या सर्व जीवनावश्यक गोष्टींसाठी आपल्याबरोबरच इतर समाज ही त्यांनी इथे आणून वसवले. पूजेसाठी ब्राम्हण, वाडी आणि बागायती सांभाळण्यासाठी माळी, समुद्रकिनारा असल्यामुळे कोळी, कुणबी, कुंभार, सोनार, लोहार, तांबट असे अनेक बलुतेदार समाज इथे आले आणि विशेष म्हणजे एकत्र गुण्यागोविंदाने रहात असताना प्रत्येकाने आपापले वेगळे अस्तित्त्व अगदी 'खाद्यपदार्थापासून ते पेहरावापर्यंत' अजूनही टिकवून ठेवले आहे. हे वेगळेपण दिसते ते प्रामुख्याने त्यांच्या 'बोलीभाषेत'! अनेक वर्षे श्रीवर्धन मध्ये राहणाऱ्या एखाद्या व्यक्तीला डोळे मिटून यातील एखाद्या व्यक्तीच बोलणं ऐकायला सांगितलं तर लगेच ती व्यक्ती कोण आहे हे लगेच ओळखेल. एखादा कोकणस्थ अनुनासिक उच्चारानी तर सी. के. पी. त्याच्या काही अगदी खास शब्दांनी; डाळीची आमटी ना म्हणता तो 'आंबटवरण' म्हणेल, करंजीला 'कानवला', केळवणाला 'गडगनेर'. 'परतणे' यालाही खास सी.के.पी. शब्द आहे 'सवताळणे'!

एखादी 'माळी' स्त्री 'मी कुठे जाऊन आले' असं न म्हणता 'मी तिकडे गेलतो' असा म्हणते. दाराच्या प्रवेशद्वाराला ते 'वेसकट' अस म्हणतात. एकदा आमच्या घराच्या जवळच राहणाऱ्या 'चौकळशी माळी' घरी गेले होते. त्या घरातली एक बाई आणि तिच्या जाऊबाई गप्पा मारता मारता मला म्हणाल्या, 'आम्ही वायल्या वायल्या आहोत'. मला आधी काही कळलंच नाही मग त्यांनीच सांगितलं की एका घरात दोन वेगळ्या चुली म्हणजे 'वायल्या'. त्यांच्याशी पुढे गप्पा मारताना बरेचसे मजेशीर शब्द समजले. केरसुणीला 'मवारा', विळीला 'मोरली' आणि रांगोळी ला 'शिरगोळा'. त्या घरातली आजी विचारत होती, "बास य कुठं गेलतीस?" "बेश हाव ना?" मी देखील त्यांची चौकशी केली. त्यांना म्हंटल एकदा या आमच्या घरी तर आज्जीनी त्यांच्या वेगळ्या लकबीत उत्तर दिलं, "दिसत नाय वसत कुठं जायचा बसत". मला जरा ऐकून वाईट वाटले की त्यांची नजर अधू झालीय पण त्या हे हसतमुखाने सांगत होत्या. मी सहज चौकशी केली की तुमच्या धाकट्या सुनबाई कुठे आहेत तर त्या म्हणतात, 'सून नाय तर सून-सून सासूची भून-भून'. आता मला मजा येऊ लागली. त्यांच्या तोंडून अजून काही ऐकावे म्हणून मी त्यांना आग्रह केला की अजून काही तरी ऐकवा ना तर त्याही उत्साहाने बोलत राहिल्या,

'तुला नको आई मला नको सासू आपण आपले दोघांचं असू
तुला नको बाप मला नको सासरा आपला दोघांचाच आसरा
तुला नको बहीण मला नको नणंद आपल्या दोघांतच आनंद
तुला नको भाव मला नको नाव अपौन आपले दोघातच ह्याव'

-संगीता देसाई-कुळकर्णी

दोन S आणि तिरका बाण

संत्याचं सपनीवर लई प्रेम. अगदी 'S' लिहिता येऊ लागला तेव्हापासून तो 'SS' आणि त्याच्या मध्ये एक तिरका जाणारा बाण काढू लागला होता. वहीसोबत, तो गेला त्या प्रत्येक वर्गातला एक तरी बेंच त्याने असा दोन S ने कोरला होता. दहावी आणि त्यापुढेही पास होण्यासाठी त्याचं एकच कारण होतं, ते म्हणजे नापास झाला तर तिच्या सोबत वर्गात बसता येणार नाही.

सपनाला बारावीला म्हणावे तसे मार्क पडले नाहीत त्यामुळे मेडिकलला अडमिशन मिळाली नाही. त्याची मोठी पार्टी घेतली त्याच्या मित्रांनी त्याच्याकडून. सातारला तिने बीएस्सी, एमेस्सीला जायला लागल्यावर त्यानेही हट्टाने बी. ए. ला अडमिशन घेतली.

त्याचा मग रोजचा शिरस्ता चालू झाला होता. तिच्यासोबत बसमध्ये जायचे, ती जाईल त्याच बसमधून परत यायचे. अगदी मंगळवार आणि गुरुवार तिचे प्राक्टिकलचे असले तरीही. ती काही भाव द्यायची नाही त्याला. एमेस्सी करून पुढे प्रोफेसर होणार होती. त्यामुळे असल्या गोष्टींकडे दुर्लक्ष करायचे हे तिला पक्कं माहित होतं. आणि तसंही गावच्या पाटलांच्या पोराच्या नादाला कुणी लागावं?

अशाच एका गुरुवारी संध्याकाळी संत्या, सपनी घरी गेल्यावर, घरी पोचला. आला तर पाटील त्याची वाटच पहात होते.

"काय रं कुठं व्हतास?", त्यांनी रागाने विचारले.

"आज प्राक्टिकल होतं.", त्यानेही मग थाप मारली.

आपल्या पोराचं किती लक्ष आहे ते त्यांना चांगलं माहित होतं. पण 'त्याचे खेळायचे दिवस जाऊ दे मग काय हायेच शेती आणि टेम्पो-ट्रेक्स' असा विचार करून गप्प बसायचे.

"बरं, एक काम हाये. उद्याला माझ्यासोबत पार्टीच्या हॉपीसला यायचं हाय."

"ह्या? त्ये कशाला?", संत्या वैतागला. त्याला शुक्रवारी लवकरच्या बसने येता यायचं, सपनीला बघत.

"काम हाय म्हत्वाचं. सकाळी ८ ला निघायचं, तयार रहा." पाटील आदेशाच्या स्वरात म्हणाले.

दुसऱ्या दिवशी संत्या जीन्स आणि हाफ शर्ट घालून तयार झालेला पाहून ते वैतागले.

"काय चांगले स्वच्छ कपडे नायीत का तुमच्याकड?", त्यांचा पांढरा पायजमा, नीळ घातलेला पांढरा शर्ट आणि टोपी यापुढे त्याचे कपडे अगदीच गबाळे दिसत होते. त्याने कित्येक वर्षांत यापेक्षा वेगळे कपडे घातले नव्हते. उशीर झाल्याने पाटील तसेच निघाले.

तरी बडबडतच होते, "निदान तोंड तरी चांगलं ठेवावं. सादी दाढी बी केली नाई."

आज त्याला तालुक्याला पार्टी ऑफिसमध्ये बोलावलं होतं. यावर्षीच्या निवडणुकामध्ये तरुण चेहेरे पाहिजेत असा वरून आदेश आला होता. त्यामुळे पाटीलही आपल्या घरातल्या तरुणाला घेऊन पोचले होते. पाटलांनी पोराला सर्व कार्यकर्त्यांना भेटवलं. साहेबांशी बोलायला ते आधी त्याला घेऊन गेले. त्यांनीही, 'काय करतोस? काय शिकलास?' इ जुजबी प्रश्न विचारले. संत्याला एकदम धक्का बसला होता. अचानक सर्व घडत असल्याने त्याला काय करावं सुचत नव्हतं. तिकडे सपनीची गाडी पण गेली असेल हा विचार काही मनातून जात नव्हता. मधेच त्याने मित्राला मेसेज केला, 'कुठे हायेस' म्हणून. त्यावर, 'वहिनी पोचली घरी' असा निरोप परत आला आणि जरा त्याला बरं वाटलं. त्याला बाहेर जायला सांगून पाटील साहेबांशी अजून जरा वेळ बोलले. संध्याकाळी दोघेही घरी जायला निघाले. दिवसभरात तिला एकदाही पाहिलं नाही असं कित्येक वर्षांत पहिल्यांदा झालं होतं.

"उद्या तयार रहा सकाळी, आनी जरा नीट आवरा", असं सांगून पाटील झोपायला गेले.

"आता अजून काय?" असं विचारायची त्याची हिम्मत झाली नाही.

सकाळी कालच्या पेक्षा जरा 'बरं' आवरून संत्या पप्पांसोबत निघाला. सातारला कुठल्यातरी स्टुडीओ मध्ये ते दोघे गेले होते. त्याला तिथं मग सफेद कुर्ता, पायजमा नेहरू जेकेट दिलं घालायला, जरा मेकप पण केला आणि त्याचे बरेचसे फोटो काढून घेतले. पार्टीच्या जाहिरातीसाठी ते काढले होते.

"पुढल्या आठवड्यात घेऊन जातो", असं सांगून पाटील निघाले.

"संतोष, ही असली कामं तुम्हाला जमली पायजेत आता. एव्हड्या बारक्या कामांसाठी आम्ही यायचं किती दिवस ते? जरा कामात लक्ष घाला", फोनवर मेसेज करणाऱ्या संत्याला पाटलांनी सांगितलं. त्यानेही आपलं पूर्ण नावं घेतल्याने मान डोलावून होकार दिला. काम महत्वाचं आहे ते त्याला कळत होतं पण जीव सपनीमध्ये गुंतला होता.

लवकरच त्याचे दिवस बदलले. त्याच्या नावाचं मोड्डं पोस्टर गावात ठिकठिकाणी लागलं होतं. त्याच्यात त्याचा चेहरा फ़ेअर-अन-लव्हली मधला शेवटचा रंग कसा असतो तसा दिसत होता.

"काय रे संत्या, तुला आता वहिनीच्या बरोबरीनं हुभं राहयला काय प्रोब्लेम नाय बघ. एकदम गोरा दिसतोयस फोटोत.", त्याच्या मित्राने त्याला चिडवलं. तिच्या आठवणीनं त्याला कसंतरी झालं. आधी तिची बसची वेळ झाली की याचा जीव तुटायचा. आता त्यावेळेत तो स्वतःला कामात गुंतवून घ्यायला लागला. कधी कधी ती कशी दिसते असं आठवायचा प्रयत्न करायचा पण त्याची कल्पनाही कधी कधी साथ द्यायची नाही तिचं चित्र उभं करायला. काम खूप होतं. गावात माहिती पत्रक द्यायचं. नवीन कामं सुरु करायची. कुठे पाणपोई तर कुठे स्वच्छता अभियान. कुठे गरजू मुलांना वहा पुस्तकं तर कुठे एखाद्या गरीबाची मदत. लोकांच्या जीवनात किती कष्ट असतात ते आता कुठे त्याला दिसायला लागलं होतं.

आज एक विशेष काम आलं होतं त्याच्याकडे. सपनीच्या कॉलेजमध्ये साहेब भाषण देणार होते. त्याची सर्व व्यवस्था त्याला करायची होती. स्टेजपासून पोराना जमा करेपर्यंत. एकदम जोरदार केलं त्याने मग. कुठे ती दिसते का तेही पाहीलं. त्याचा जरा हिरमोड झाला. पण काम तर होतंच. त्याने स्टेजवर एक छोटंसं भाषणही दिलं आज. विद्यार्थ्यांना काही मदत हवी असेल, काही प्रश्न असतील, पार्टीत सहभागी व्हायचं असेल तर मला भेटा म्हणून सांगितलं. सगळं संपून घरी निघायला खूप उशीर झाला होता. सोबतीच्या लोकांना इन्होव्हा मध्ये घेऊन तो परत निघाला आणि सातारच्या जकातनाक्यावर ती त्याला दिसली. 'सपनी आता इथं? तेही इतक्या रात्री? घरी कशी पोचायची?', त्याला अनेक प्रश्न पडले. गाडी थांबवावी असं खूप वाटलं त्याला, पण ती बसेल का नाही शंका होतीच. तरीही तिला असं सोडून जाणं त्याला जमणार नव्हतं.

"आज उशीर झाला काय?" त्याने गाडी हळूच तिच्याजवळ घेत विचारलं.

तशी ती दचकलीच. एक तर इतक्या उशिरा गावी जायचं म्हणजे टेन्शन. त्यात असं कुणी थांबलं तर अजून. पण आज एकतर त्या भाषणामुळे तिचं लेक्चर बुडलं आणि पुढे प्रक्टिकलही बाकी होतं. सगळं आवरून यायला इतका उशीर झाला.

"येताय का आमच्यासोबत?" त्याने जमेल तितक्या अदबीने विचारलं. पूर्वी इतकी हिम्मत नसती झाली त्याची. पण सध्याच्या कामामुळे जरा धीट झाला होता तोही. तिनेही मग विचार केला, 'शेवटच्या गाडीत गर्दी असणार आणि दारुडेही,जावं का याच्यासोबत?'. गाडीत मागे पाहिलं तर सगळी तिच्या गावचीच पोरं. ती विचार करत आहे म्हटल्यावर पुढच्या सीटमधलं पोरगं पटकन मागे गेलं. ती मग त्याच्याशेजाराच्या सीटवर बसली आणि त्याने गाडी सुरु केली. गाडीत बसल्यावर ती स्थिरावली. त्याने तिला पाण्याची बाटली दिली.

"काही खाल्लंय का?", त्याने विचारले.

"आता घरी जाऊन जेवणारच आहे.", ती.

त्याने मधल्या कप्प्यातून केळं काढून तिला दिलं. तिनेही मुकाट्याने ते खायला सुरुवात केली होती. तिच्यासोबत कॅन्टीनमध्ये बसून वडापाव खायची त्याची इच्छा अपूरीच राहिली होती.

"आज इतका उशीर कसा झाला ते?", त्याने पुन्हा एकदा विचारले. तिच्याबद्दल आपल्याल्या काहीच माहित नसतं याचं त्याला वाईट वाटलं.

"मैत्रिणीसोबत जर्नल लिहित होते. आज कार्यक्रम पण होता ना ..." ती पुढे बोलता बोलता ती थांबली.

पण त्याला कळलं होतं तिला काय म्हणायचं आहे ते.

"चांगला झाला आजचा कार्यक्रम", तिने काहीतरी बोलायचं म्हणून सांगितलं.

"तुम्ही होता का? मला दिसला नाथी ते?", त्याची चोरी पकडली गेली होती.

"हो होते, मागे एकदम", ती. 'चांगलं बोलता तुम्ही भाषणात'.

तो तसा लाजला. गाडीने आता जोर पकडला होता.....

मागे आशिकी २ ची गाणी लागली होती. 'सून रहा है ना तू...'. तिने पुढे होऊन आवाज वाढवला थोडासा. त्याला तिच्या आठवणीत रिपीट वर लावलेलं हेच गाणं आठवलं.

त्याने एकदा मागे बघून घेतलं आणि म्हणाला, "एक सांगायचं होतं तुम्हाला", त्याने बोलू का नको विचार करत बोलून टाकलं. तिला वाटलं, 'झालं आता'.

"मी लई मूर्खपणा केलाय ह्याच्या आधी. तुम्हाला लई त्रास दिला ना?", तो.

त्याचं हे वाक्य तिला अनपेक्षित होतं. तो कितीही तिच्या मागे असला तरी असं स्पष्टं कधी बोलला नव्हता. त्यामुळे तिला काय उत्तर द्यावं कळेना. "नाही हो, मी नाही लक्ष देत अशा गोष्टीकडे", ती काहीतरी बोलावं म्हणून बोलली.

"तो तुमचा मोठेपणा झाला ओ. पण चुकलं माझं. आता कामाला लागल्यावर कळलं गरिबाचं दुःखं काय असतं ते. आसपासच्या खेड्यात गेलो तेव्हा दिसलं खरं दुःखं. त्याच्यापुढे माझं वागणं म्हंजे माकडखेळच." ती गप्प बसली.

"पण तुम्ही चांगल्या हाय. कधी उलट बोलला नाही. आपलं काम करत राहिलात. असंच करत राव्हा.", तो.

थोडं अंतर गेल्यावर ती म्हणाली, "तुम्हाला वाढदिवसाच्या शुभेच्छा बरंका?".

"अरे?? तुम्हाला कसं कळलं?", त्याने आश्चर्याने विचारले.

"ते काय गुपित आहे का? बिलबोर्डवर दिसलं काल. ", ती हसली.

त्याला आपला हाताची घडी घातलेला बोर्डवरचा फोटो आठवला आणि त्याच्या खाली लिहिलेली ढीगभर नावंही. तीही आपल्याला तिथे पाहते हा विचार करून तो लाजला.

"त्ये होय. करावं लागतं पार्टीसाठी. बाकी काही नाही.", तो.

तिलाही मग त्याचा 'गोरा' फोटो आठवून हसू आलं.

"अभ्यास कसा चाल्लाय?", त्याने विचारलं.

"हां, चालू आहे. आता फायनल आहे लवकरच. तुम्ही दिसत नाही ते आता. ", ती म्हणाली.

"माझं काय ओ अभ्यास आपला नावाला. उगाच हट्ट म्हणून सातारला यायचो.", आपण काय करत होतो ते तिला सांगायची काय गरज म्हणून तो ओशाळला.

"आमचं जाऊ द्या. तुम्ही अजून काय करनार हाय पुढं?", तो.

"प्रोफेसर व्हायचं आहे मला. बघू किती जमतं." ती आग्रहाने बोलली.

"शिका, शिका. आपल्या गावच्या पोरांना पन शिकवा. लवकरच गावात १२वी च्या पुढं कॉलेज पायजे असा आग्रह करणार हाय आम्ही. तुमच्यासारख्या हुशार लोकांना मग बाहेर जायची गरज नाय पडणार."

तिला त्याचा हा विचार ऐकून एकदम छान वाटलं. कधी विचारच केला नाही आपण या गोष्टीचा. पुढं शिकायचं तर बाहेर जावं लागणार इतकंच तिला माहीत होतं आणि प्रोफेसर व्हायला पण सातारलाच जाणार होती ती. त्याच्या बदललेल्या रुपाकडे ती जणू पहातच राहिली. बसमध्ये, शाळेत आपल्या मागे सावलीसारखा त्याला पहायची सवयच झाली होती तिला. आणि ती सावली गृहीत धरायचीही. तो मध्ये इतके दिवस दिसला नाही तेव्हा सुरुवातीला जरा बरं वाटलं होतं तिला पण थोडं चुकल्यासारखंही. आज त्याला हे असं बोलताना वागताना पाहून छान वाटत होतं तिला.

"आपल्या गावातून सातारला जाणाऱ्या-येणारया बस पण वाढवून घ्यायचा प्रयत्न चालू आहे. बघू काय काय जमतं ते. पण प्रयत्न नक्की करणार. तुम्ही पण या की आमच्या हॉपीसमध्ये एकदा", त्याने तिला सांगितलं.

"तुमच्या सारखे शिकलेले लोक हवेत गावाचा सुधार करायला. आमी काय शिकून अडाणीच". तिने मान डोलावली.

गाव जवळ आला तसा त्याने अजून एकदा तिची माफी मागितली आणि घराजवळ सोडलं. 'सून रहा है ना तू गुणगुणत त्याने गाडी पुढे काढली. आज कित्येक वर्षांचं स्वप्न खरं झालं यावर त्याचा विश्वास बसत नव्हता.

तिकडे त्याचं बोलणं, वागणं याचा विचार करण्यात तिची रात्र गेली. आपणही गावासाठी काहीतरी केलं पाहिजे त्याच्यासारखं हा विचारही होताच मनात.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी संत्याच्या पार्टी हॉपीसमध्ये एकच धावपळ उडाली होती.

"वहिनी आल्यात, वहिनी आल्यात, सभासद व्हायला.", असं कुजबुजत पोरं आवराआवर करत होती.

-विद्या भुतकर.

मांत्रिक

काही वर्षांपूर्वी फेसबुक नावाच्या सामाजिक मीडिया चा इंटरनेट वर जन्म झाला आणि त्याचा प्रसार इतका झपाट्याने जगभर झाला कि लोक इमेलस, फोन वगैरे साधन वापरण्याचे विसरू लागले . आजही त्याची लोकप्रियता कमी नाही.

गेल्या २-३ वर्षांत Whatsapp नावाच्या दुसऱ्या बाळाचा भारतात जन्म झाला आणि त्याचा प्रसार भारतात आणि भारताबाहेरील अनिवासी भारतीयांमध्ये झपाट्याने झाला. आज मोबाईल म्हटला कि त्याचा संबंध सरळ whatsapp शी जोडला जातो. सुदैवाने अजून तरी अमेरिकेतील इतर जनतेत त्याचा प्रसार नाही.

मी "सुदैवाने "एवढ्यासाठी म्हटले कि अमेरिकेचे नव निर्वाचित अध्यक्ष आज येता जाता ट्विटर नावाच्या गोंडस पक्ष्याच्या मुखातून जी सतत मल्लिनाथी करत आहेत, ते

Whatsapp ची महती कळली तर रोज "whatsapping" करायला लागतील. पुढील चार वर्षांत काय होईल त्याची सूजांस कल्पना देण्याची गरज नाही.

पूर्वी असे म्हणत कि चार मराठी माणसं एकत्र आली कि मंडळ काढतात. आता चार भारतीय एकत्र आले कि whatsapp वर ग्रुप तयार करतात. त्या ग्रुपचा एक ऍडमिन असतो. बहुधा तो शासकीय नोकरांप्रमाणे, "स्थितप्रदन्त्य", अबोल, नियमांचं पालन करणारा शासनकर्ता असतो.

तर ,ह्या whatsapp मांत्रिकाने मोठी जादू केली आहे लोकांवर . लोक सकाळी उठले कि चूळ भरून दात घासायचीच विसरली आहेत. ते काय करतात डोळे चोळत पहिले उशाशी ठेवलेला आपला मोबाईल उचलतात , आणि whatsapp च्या कड्यावर जातात ." मी झोपेत असताना कोणी काय काय पोस्ट केले आहे" या कुतूहलापोटी पहिले सगळ्या नवीन posts चा आढावा घेतात. लांब लचक, क्लिष्ट वाटणार वाग्मय स्किप करून, पटापट ताजे विनोद वाचून काढतात. या लुच्च्या मांत्रिकाने आणखीन एक जादू केली आहे. त्याने बहुतांश आळशी वाचकांसाठी "इमोजी (emoji) नावाचे बुटके राक्षस तयार केले आहेत. सुरवात झाली फक्त एक दोन हसऱ्या बुटक्यांच्या निर्मितीने.आणि हळू हळू त्यांची संख्या वाढत गेली, हसरे, रडके, डोळा मारणारे, आंबट चेहेऱ्याचे ...चिडके किती सांगावेत ? त्यांनतर त्यांची संख्या इतकी वाढली आहे कि त्यात वेगवेगळी फुले , फळे, जनावरं, विविध पेय, केक आणि थेट नाचणार्या मुलीपर्यंत ईमोजी तयार झाले . वास्तविक हे इमोजी तयार केले whatsapp चा थोरला बंधू फेसबुक याने . पण या पठ्याने ते शिताफीने पळवून आपल्याही कड्यावर लावले.

तर सांगायचं तात्पर्य ह्या whatsapp चे बहुतांशी आळशी सदस्य वाचलेल्या साहित्यावर हे इमोजी लावून मोकळे होतात . त्यांना आपले मत शब्दात मांडायचा जाम कंटाळा असतो. काही सदस्य Good Morning " हा संदेश एखाद्या गोंडस चित्राबरोबर लावून ती आपली एक नैतिक जवाबदारी असल्याचं समजून त्यांची हि कामगिरी चोखपणे पार पाडतात आणि आपल्या रोजच्या दिनचर्येला सुरवात करतात , ते दुसऱ्या दिवशी कोंबडा आरवल्यावर परत रोजचा "good morning " चा मेसेज लावण्या साठी कड्यावर परत येतात.

हि मंडळी इतकी स्थितप्रदन्त्य असतात कि त्यांना कड्यावर चालणाऱ्या कुठल्याही activities बदल सोयरसूतक नसते . नाटकाचा पडदा उघडण्यापूर्वी "घंटा " वाजवणाऱ्याचे जे काम असते ते या good morning वाल्यांचे असते.

नंतर चा ग्रुप बाजारातून आणलेल साहित्य कॉपी पेस्ट करणाऱ्यांचा असतो . त्यांच्या शबनम पिशवीत असतात उचलून आणलेल्या कविता, विनोद, व्यंगचित्रे , आरोग्याच्या टिप्स , गाणी , सुप्रसिद्ध लेखकांचे साहित्य, राजकीय बातम्या आणि कितीतरी... हा सगळा गोळा केलेला माल मसाला ओतून हि मंडळी कड्याच्या कोपऱ्यात "हूशः" म्हणत जाऊन बसतात वाचकांच्या प्रतिक्रियांची वाट बघत.

पण Whatsapp वर कविता, jokes आणि इतर साहित्य लावणारे मुळ लेखक कवी कोण? हा प्रश्न मला सदैव पडतो , तुमच्यापैकी बऱ्याच जणांनाहि पडत असावा. ह्या खंडीभर कविता, लेख, विनोद यांचा पाऊस Whatsapp सुरू झाल्यावर अचानक धो धो कसा पडू लागला? याचा कोणी विचार केला का? नदीच पाणी आपण पितो, वापरतो पण त्या नदीचा उगम कुठे झाला याचा शोध किती लोक घेतात? फार कमी. अलीकडेच एका चर्चेतून माझ्या वरील प्रश्नाचे उत्तर मिळाले. असं म्हणतात की whatsapp कंपनी अशा

लेखक, कवींना hire करते. ते त्यांचे नियमित employees आहेत. आणि हि मंडळी हे साहित्यिक खाद्य पुरवतात. ते झपाट्याने नेटवर पसरते त्यामुळे कंपनीची लोकप्रियता आणि business वाढतो. किती सोपी युक्ती आहे नं? खरे खोटे तो भगवंतच जाणे.

पण whatsapp ने या बेरोजगार लेखक कवींना नोकरी देऊन उत्पनाची सोय तर केलीच पण रिटायर्ड झालेल्या पेन्शनरांना करमणुकीच फुकट साधन मिळवून दिले आणि ते साहित्य गरजूंपर्यंत पोचवणारे तुम्हा आम्हा सारखे copy paste करणारे हमाल पण निर्माण केले. हळू हळू हमालांनी लावलेल्या साहित्यावरच्या प्रतिक्रिया इमोजींच्या रूपात दिसू लागतात. थोडेफार रसिक शब्दात मतं मांडतात पण त्यांचं प्रमाण अगदी कमी.

त्यानंतरचा वर्ग आपले, आपल्या कुटुंबाचे विविध फोटो लावणाऱ्यांचा असतो. लग्न, मुंजी, विविध समारंभांपासून पासून आपल्या बालपणातले आणि वयाच्या विविध टप्प्यातील फोटोंचा समावेश त्यात असतो.

मला आश्चर्य वाटते ते सतत देव देवतांचे फोटो लावणाऱ्यांचे . आता मोबाइलवरची जागा भरत आली कि जेव्हा जागा अडवणारे फोटो आणि विडिओ डिलीट करायची वेळ येते तेव्हा या देव देवतांच्या फोटोंचे काय करायचे? हा संभ्रम भाविक whatsapp धारकांना पडतो

अशा या ग्रुप चा अतिशय स्थितप्रज्ञ असा admin एक कामगिरी मात्र इमाने इतबारे पार पाडत असतो. तो सगळ्या मेम्बर्सच्या वाढदिवसांचा, आणि anniversary चा तपशील ठेवून त्या त्या दिवशी शुभेच्छांचे संदेश लावण्याचे काम करत असतो. कधीही कट्ट्यावर न उगवणारे सदस्य त्या दिवशी मात्र greetings लावण्यासाठी कट्ट्यावर येतात.

Whatsapp च्या कट्ट्यामुळे गावातले कट्टे ओस पडले तर नवल काय?

अहो या whatsapp च मला इतकं जबरजस्त व्यसन जडलय कि सकाळी प्रातर्विधीची वेळ झाली कि पहिले मी माझा मोबाईल घरभर फिरून शोधतो आणि त्याला बरोबर घेऊन जातो. पूर्वी लोक वर्तमानपत्र, पुस्तक, कॉफी , सिगारेट घेऊन जायचे (खोट नाही. "ह्याची डोळा" अशा व्यक्ती मी पहिल्या आहेत), आता मोबाइल नेतात.

असा हा whatsapp चा कट्टा कधीही झोपत नाही. रात्रभर व्हाट्सअप धारकांचा मोबाईल नवीन मेसेजीसच्या किणकिणाटाने वाजत असतो . पण त्या आवाजातही ह्या whatsapp धारकाला सुखाने झोप लागते.

धन्य तो whatsapp चा संशोधक, धन्य ते अज्ञात कवी लेखक आणि धन्य ते हमाल.

- श्रीनिवास जांभेकर

Introduction to Homeopathy: Part 1

Homeopathy, or Homeopathic Medicine, is the practice of medicine that embraces a holistic, natural approach to the treatment of the sick. Homeopathy is holistic because it treats the person as a whole, rather than focusing on a diseased part or a labeled sickness. Homeopathy is natural because its remedies are produced according to the U.S. FDA-recognized *Homeopathic Pharmacopoeia of the United States* from natural sources, whether vegetable, mineral, or animal in nature.

The word Homeopathy, which comes from the Greek, through Latin into English, literally means "like disease". This means that the medicine given is like the disease that the person is expressing, in his totality, not like a specific disease category or medical diagnosis.

The first principle: Let Likes Cure Likes

The guiding principle of Homeopathy is stated as "let likes cure likes," *similia similibus curentur*. While the concept of "like curing like" dates back to the Greek Father of Medicine, Hippocrates (460-377 B.C.), it was German physician Dr. C. F. Samuel Hahnemann (1755-1843) who first codified this principle into a system of medicine. Starting with experiments (called "provings") on himself, Dr. Hahnemann administered medicinal substances to healthy volunteers (called "provers"). Symptoms that developed in the provers while taking a specific substance gave the homeopathic "picture" of, and indications for, that remedy. Over the years, by means of provings, toxicological data, and clinical experience, the homeopathic drug pictures of over 2000 substances have been derived.

In the practice of Homeopathic Medicine, a detailed, comprehensive interview of the patient, called the homeopathic case-taking, is undertaken to reveal the physical, psychological and emotional characteristics and complaints of that individual. The homeopathic practitioner then finds the homeopathic remedy whose *materia medica* (drug picture) is the most similar to that of the patient's characteristic totality. That homeopathic prescription (the *similimum*) is given to the patient to stimulate his/her being to heal: likes cures likes.

The second principle: The Minimum Dose

The second principle of Homeopathy is that of the **minimum dose**. Dr. Hahnemann began using medicinal substances known to work in his day, such as *Cinchona* or Peruvian bark, for relapsing fever, in a homeopathic way. That means that he administered a medicament with a known remedy picture to a sick person who had a similar symptom picture. But, in the beginning, he was using crude substances, for example, full strength herbs. He observed that, while the patients got well, they also had side effects. To minimize those side effects, through further experimentation, he came upon the idea of potentization. Homeopathic medicines are prepared through a series of dilutions, at each step of which there is a vigorous agitation of the solution called succussion, until there is no detectible chemical substance left. As paradoxical as it may seem, the higher the dilution, when prepared in this dynamized way, the more potent the homeopathic remedy. Thereby is achieved the minimum dose which, none the less, has the maximum therapeutic effect with the fewest side effects. In fact, Homeopathy has an enviable centuries old history of safety in use of its potentized oral medicines among patients of all ages, including babies, children, pregnant and nursing women, and senior citizens.

The third principle: The Single Remedy

The third principle of Homeopathy is the **single remedy**. Most homeopathic practitioners prescribe one remedy at a time. The homeopathic remedy has been proved by itself, producing its own unique drug picture. That remedy is matched (prescribed) to the sick person having a similar picture.

About homeopathic treatment: Acute and Chronic

There are two main categories of treatment in Homeopathic Medicine; i.e., acute and chronic. Acute treatment is for illness of recent onset; it may be self-limited (for example, the common cold), or it may progress if not treated (for example, pneumonia). In such an illness the body might overcome the illness, a cold for example, sooner or later, but the appropriate medicine gently stimulates the body to recover more quickly and efficiently.

Chronic or constitutional treatment is the other main category of treatment. A chronic disease is long standing or a recurrent health problem. The length of treatment and the challenge to achieve positive results is affected by many factors, including the nature of the problem, the early health history, the family medical history, the previous treatment, and the person's inherent constitutional strength. The goal is to help the person to return to a state of well-being through individualized homeopathic treatment.

Federal recognition of Homeopathic Medicine

Officially recognized under the 1938 Food, Drug, and Cosmetic Act, the 1965 Medicare Act, and the 1987 FDA Compliance Policy Guidelines, these safe, gentle but deep-acting medicines can be used to treat persons experiencing many kinds of medical conditions. It would be wise to consult with the qualified homeopathic practitioner for one's particular complaint or problem.

Vandana Pitke

BHMS, MS (Psychological Counselling), CCH, RSHOM (N/A)

Certified Classical Homeopath

Vandana Pitke is a certified classical Homeopath trained in Homeopathy in India ; Certified by council of homeopathy in USA and a registered member of North American Society of Homeopaths .She is in practice since 2004. She has done her MS in Psychological Counselling. From 2015 She started her clinic in Cumberland, Rhode Island. With Homeopathy she incorporates yoga asanas and mudra meditation and ayurvedic nutrition and diet concepts for specific disease conditions.

She is reachable by email vandukukkar143@yahoo.com or 401-573-3757.

To know more about her practice and her cured cases join her Facebook group: My Holistic Health

Disclaimer: This article is written for educational purpose only.

-वंदना पिटके

Certified Classical Homeopath

www.omhomeopathy.com

“Char Choughi” : An Outstanding Play by Natyaranga

The Diwali program of the New England Marathi Mandal presented us with a great opportunity to see a highly thought provoking play: “Char Choughi” produced by Natyaranga. It was truly an unforgettable experience for entire audience. This play is written by Prashant Dalvi, an acclaimed Marathi playwright. Its plot is set in early 1990s, and it revolves around four protagonist women and the life they lead in a male-dominated society in India. These four women are from the same family: viz. Aai (the mother), and her three daughters.

The central character, Aai, is a very capable and strong-willed woman, who has had three daughters out of wedlock from Aba (a married man). She has successfully raised the girls to become strong and independent just like herself. A difficult and dominant role, needing to portray a certain strength of character, Aai’s role was played extremely well by Madhu Nene, a highly-talented stage actresses from our New England area and founder of Natyaranga. Madhu skillfully portrayed all the strengths and the weaknesses of Aai, as if that role was scripted with

her in mind. The next leading character is the eldest daughter, Vidya, who is married and has a baby girl. Faced with her husband's infidelity, Vidya seeks support and advice from her mother. This poignant role was played very eloquently by Rucha Londhe, another most capable and exceptionally skillful stage-actress of the local area. Rucha brought emotion and resolve to this character with finesse and exemplary acting.

The performances of all the artists were really impressive and went beyond the expectations of their roles, leaving the audience totally spellbound throughout the play. The performances by Suparna Agnihotri, Eesha Ingle, Ashish Panke, Mahesh Kelkar and Aniket Joshi were certainly outstanding and absolutely natural. There are numerous special moments and

surprising twists in the play, which touch your heart, and leave a brilliant mark etched on your mind forever. Many in the audience commented that they were so immersed in the interactions on stage that they totally forgot that it was a play. The audience immediately connected with each character and the plot, despite the difference in time periods and socio-economic frames of reference.

The outstanding direction was Rahul Joshi's debut as Director. Like a skillful maestro d'orchestra, Rahul brought out the best from all the talented actors, and created a masterpiece. Attention to detail was evident in every part of the play. The sets and the props were designed by Shashank Nene. They were period and location relevant and were meticulously crafted and built by Shashank and his team (Prasad Deshpande, Vivek Joshi, Rajesh Godbole and Sunil Kadam). Kudos to them for creating a superb setting for an outstanding drama. The mood-evoking music and sound effects by Saket Joshi and Anish Khanzode, and lighting by Sudhanwa Agwekar, were icing on the cake.

Hats off to the group for creating this unforgettable work of art, in spite of hectic personal and professional schedules and commitments. As always, Natyaranga continues to enrich the Marathi art and cultural environment in New England with their highly anticipated productions.

-Deodatta V. Shenai-Khatkhate

